

ชื่อเรื่อง พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๑ ขัดกับหลักนิติธรรม กระทบสิทธิของ จำเลยในกระบวนการยุติธรรมน่าจะขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓ มาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๒๕ และ มาตรา ๒๖ ศึกษาเปรียบเทียบกรณีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๔/๒๕๕๖ ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๖

ชื่อผู้เขียน พลตำรวจโท สมคิด บุญถนอม

บทคัดย่อ

สาระสังเขป การที่รัฐมีแนวความคิดให้ความช่วยเหลือในการร่วมมือกันระหว่างกัน เพื่อ ป้องกันและปราบปรามปัญหาอาชญากรรมที่มีเครือข่ายในรูปแบบองค์กรระหว่างประเทศ โดยมี พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นกรอบความร่วมมือ อย่างเป็นทางการ (formal) ช่วยแก้ไขปัญหาคือช่วยปราบปรามการกระทำผิดอาญาได้ ด้วยการ ช่วยเหลือ และร่วมมือเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ การสืบสวนสอบสวน จัดส่งเอกสาร หลักฐาน สืบพยานหรือยึดทรัพย์สินและเริ่มกระบวนการคดีทางอาญารวมทั้งการโอนหรือรับโอน บุคคลที่ถูกคุมขังเพื่อสืบพยาน เพื่อสกัดกั้นมิให้ผู้กระทำผิดสามารถหลบหนีการจับกุมไปหลบซ่อนอยู่ ในเขตอำนาจของรัฐอื่น แต่ภายใต้ความเป็นรัฐทั้งหลายต่างก็มีอธิปไตย มีความเป็นเอกราช มีความ เสมอภาค ตลอดจนมีสิทธิและหน้าที่อื่น ๆ ตามกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายระหว่างประเทศ รัฐอื่นไม่อาจ ที่จะเข้ามาแทรกแซงหรือใช้อำนาจตุลาการในอีกรัฐหนึ่งได้ ในขณะที่เดียวกันการให้ความร่วมมือ หรือ การขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เรื่องการสืบพยานในศาลต่างประเทศ ก็จะต้องไม่ขัดต่อหลัก นิติธรรม และต้องไม่กระทบสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของจำเลยที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ อีกทั้ง เจ้าหน้าที่ ผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องไม่ใช้อำนาจบิดผัน เป็นช่องทางนำพยานหลักฐานได้มาโดยมิชอบ เพื่อให้ศาลรับฟังพิจารณาคดี โดยจำเลยมิได้มีโอกาสต่อสู้โต้แย้ง เพราะกฎหมายฉบับนี้จะกลายเป็น เครื่องมือทำลายอำนาจอธิปไตยของศาล ทำให้กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยต้องเสื่อมเสีย ไม่ เป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ ได้

คำสำคัญ ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา การสืบพยาน หลักนิติธรรม
อาชญากรรม ศาล

พลตำรวจโท สมคิด บุญถนอม รปบ.ตร.(โรงเรียนนายร้อยตำรวจ) , รปม.จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย , วปอ.๒๕๔๖

พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๑ ขัดกับหลักนิติธรรม กระทบสิทธิของจำเลยในกระบวนการยุติธรรม น่าจะขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓ มาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๒๕ และ มาตรา ๒๖ ศึกษาเปรียบเทียบกรณีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๔/๒๕๕๖ ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๖

ข้าพเจ้าในฐานะผู้เขียน ขอเสนอบทความทางวิชาการในหัวข้อ “หลักนิติธรรม” นี้ ประกอบการอบรมหลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” (นธป.) รุ่นที่ ๕ ก็ด้วยความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะนำเสนอเนื้อหาซึ่งเป็นทั้งปัญหาข้อกฎหมาย และปัญหาข้อเท็จจริง เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการสืบพยาน ในชั้นพิจารณาคดีของศาลอาญา โดยอัยการสูงสุด ผู้ประสานงานกลาง และพนักงานอัยการโจทก์ เป็นผู้ดำเนินการนำพยานหลักฐานที่ได้จากการสืบพยานต่างประเทศตาม พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.๒๕๓๕ มาเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้ตามกฎหมาย และเป็นปัญหาในข้อกฎหมาย จนกระทั่งศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยว่า ขัดกับหลักนิติธรรม และกระทบกับสิทธิของจำเลยในกระบวนการยุติธรรมที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จึงขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ทำให้ มาตรา ๔๑ แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.๒๕๓๕ จึงเป็นอันใช้บังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖

บทความที่นำเสนอนี้เป็นเนื้อหาทางวิชาการในรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเอกสาร (documentary research) อันเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะชนสำหรับให้ เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม และผู้ที่มีความสนใจศึกษาค้นคว้าหาความรู้ทางวิชาการ ด้านกฎหมาย ก็จะได้รับทราบเรื่องราวข้อเท็จจริงซึ่งเป็นประสบการณ์แนวทางการต่อสู้เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลยในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งได้รับผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จากกระบวนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วยพนักงานอัยการโจทก์ และพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ในการสืบพยานชั้นพิจารณาคดีของศาล ด้วยการยื่นคำร้องต่อศาลให้อนุญาตส่งประเด็นสืบพยานต่างประเทศ ในช่องทางขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.๒๕๓๕ โดยอ้างว่าประจักษ์พยานโจทก์ปากสำคัญมีที่พำนักและภูมิลำเนาต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อที่จะได้พยานหลักฐานจากคำให้การของพยานที่สืบพยานต่างประเทศนั้น มาใช้เป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้ตามกฎหมาย ตามความในมาตรา ๔๑ แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือ

ระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.๒๕๓๕ ทั้งที่ความจริงแล้ว การส่งประเด็นไปสืบพยานต่างประเทศไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามกฎหมาย เนื่องจากพยานโจทก์มีภูมิลำเนาและพำนักอยู่ในประเทศไทย ควรจะต้องนำพยานมาเบิกความต่อศาลอาญา ต่อหน้าจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๒ หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยที่จะต้องมีส่วนจำเลยอยู่ในการพิจารณาคดีเพื่อต่อสู้โต้แย้งตามสิทธิของจำเลย และแต่งตั้งนายความช่วยเหลือทางกฎหมาย อีกทั้งไม่เข้าข้อยกเว้น ตามมาตรา ๑๗๒ ทวิ แต่สาเหตุที่นำพยานโจทก์ปากนี้มาเบิกความที่ศาลไม่ได้ก็เพราะพยานเป็นจำเลยต้องคำพิพากษาศาลถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกในคดีฆ่าผู้อื่น หลบหนีหมายจับของศาลอุทธรณ์ (จังหวัดมินบุรี) พนักงานอัยการโจทก์ และพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ จึงไม่ต้องการนำพยานมาเบิกความที่ศาลอาญา เพราะจะถูกจับกุมและรับโทษตามคำพิพากษา ยิ่งไปกว่านั้น จำเลยกับพวกสามารถค้นหาความจริงได้ว่าการที่พยานโจทก์ไปมีภูมิลำเนาและพำนักอยู่ต่างประเทศดังกล่าวได้นั้นก็ด้วยเหตุเพราะพนักงานอัยการโจทก์ และ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ร่วมกันนำพาพยานให้เดินทางออกจากประเทศไทย ไปพำนักต่างประเทศ ด้วยการซื้อตั๋วเครื่องบิน มีเจ้าหน้าที่กรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นผู้ร่วมเดินทางไป ต่อมาภายหลังอ้างว่า เป็นกระบวนการคุ้มครองพยานตามมาตราการพิเศษของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.๒๕๔๖ ทั้งนี้การอ้างว่าพยานมีที่พำนักอยู่ต่างประเทศก็เพื่อให้เข้าหลักเกณฑ์ยื่นคำร้องต่อศาลอนุญาตส่งประเด็นไปสืบพยานต่างประเทศ ตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.๒๕๓๕ แม้ว่าจำเลยจะยื่นคำร้องแถลงความจริงให้ศาลทราบ แต่ศาลเห็นว่าเป็นกรณีอื่นให้ไปว่ากล่าวกันต่างหากอีกคดีหนึ่ง ศาลจึงอนุญาตตามคำร้องขอของพนักงานอัยการโจทก์ให้ส่งประเด็นไปสืบพยานต่างประเทศ ซึ่งจำเลยก็ได้ใช้สิทธิร้องเรียนกล่าวโทษทางดำเนินวินัย และฟ้องคดีอาญาต่อผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่มีขอบอีกส่วนหนึ่ง กรณีจึงเป็นการเสี่ยงไปใช้ช่องทางที่ไม่ใช่ข้อยกเว้นของกฎหมายว่าด้วยการสืบพยาน ขออนุญาตศาลส่งประเด็นไปสืบพยานต่างประเทศ ตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.๒๕๓๕ อีกทั้งศาลก็ได้เคยสั่งไว้ว่า เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการโจทก์ และพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ จะต้องนำตัว พยานมาเบิกความเป็นพยานที่ศาลอาญา แต่กลับละเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาล ทำให้จำเลยกับพวกได้รับความเสียหาย ส่งผลกระทบต่อสิทธิของจำเลยในกระบวนการยุติธรรมตาม บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๔๐(๒)(๓)(๔)(๗) เป็นเหตุให้จำเลยกับพวกได้รับเดือดร้อน เสียเปรียบในการต่อสู้คดีอาญา และไม่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ การติดตามประเด็นไปสืบพยานต่างประเทศ ด้วยความยากลำบาก หรือหากจะติดตามไปก็จะต้องเสียค่าใช้จ่ายอันเกิดจากเดินทาง และค่าปรึกษาฝ่ายกฎหมาย อีกทั้งเป็นการสืบพยานในกระบวนการยุติธรรมของต่างประเทศที่มีระบบต่างกัน ทำให้จำเลยกับพวกได้รับความเสียหาย

ในที่สุด จำเลยจำต้องยื่นคำโต้แย้ง ต่อศาลอาญาให้ส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๑ และต่อมาศาลรัฐธรรมนูญ

ได้มีคำวินิจฉัยที่ ๔/๒๕๕๖ ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๖ ว่าพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๗) ดังนั้นพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔๑ จึงเป็นอันใช้บังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖ ต่อมามีการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๑๒ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๔๑ แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตรา ๔๑ การรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากต่างประเทศให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม” อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่า สาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติตามมาตรา ๔๑ ดังกล่าว ก็ได้มีความแตกต่างจากความเดิมในมาตรา ๔๑ บัญญัติว่า **บรรดาพยานหลักฐานและเอกสารที่ได้มาจากพระราชบัญญัตินี้ให้ถือว่าเป็นพยานหลักฐานและเอกสารที่รับฟังได้ตามกฎหมาย** แต่เนื่องจากปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งได้รับรองสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิเสรีภาพ ไว้เช่นกัน แต่อาจจะมีประเด็น และเนื้อหาสาระบางส่วนที่เหมือน หรือแตกต่างกัน จึงเป็นกรณีสมควรที่จะได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้า กฎหมายระเบียบ และบทความทางวิชาการ เพื่อพิสูจน์ในเชิงประจักษ์ว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๑ ขัดกับหลักนิติธรรม กระทบทสิทธิของจำเลยในกระบวนการยุติธรรมที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จึงน่าจะขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓ มาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ ด้วยเช่นกัน โดยดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบกรณีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๔/๒๕๕๖ ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๖ ว่าพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๗)

ข้าพเจ้าขอเรียนว่า บทความทางวิชาการนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นวิธีค้นหาความจริงจากเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ตามความเป็นจริง โดยพยายามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเหตุการณ์กับสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ (Insight) จากภาพรวมของหลายมิติ ประกอบกับการวิจัยเอกสาร (documentary research) เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย ที่มุ่งค้นหาข้อเท็จจริง หรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ปรากฏในปัจจุบันว่า มีสภาพความเป็นจริงอย่างไร การวิจัยประเภทนี้สามารถทำได้ในหลายลักษณะ อาจศึกษาแบบสำรวจ หรือแบบหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร หรือแบบพัฒนาการก็ได้ แต่ผลการวิจัยที่ได้จะต้องสามารถตอบคำถามว่า สภาพการณ์ในปัจจุบันเป็นเช่นไร เมื่อพิจารณาวิธีการศึกษาข้อมูลที่น่ามาใช้ใน การวิจัย ซึ่ง

ส่วนใหญ่มาจากการสืบค้นข้อมูลเอกสาร การวิจัยเอกสารจึงเป็นสาขาหนึ่งของ การวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ซึ่งเป็นการศึกษาปัญหาอย่างกว้าง ๆ เพื่อสำรวจหาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความเป็นจริงหรือลักษณะทั่ว ๆ ไปของเรื่องที่วิจัย โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ทราบปัญหา อันจะเป็นแนวทางสำหรับแก้ปัญหาทั้งในปัจจุบันและอนาคต ด้วยการสำรวจสภาพความเป็นจริงของเหตุการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์ รวมทั้งข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ที่มีบุคคลอื่นได้บันทึกหรือตีพิมพ์เผยแพร่ไว้ ซึ่งลักษณะของการค้นคว้าข้อมูลนี้ เป็น “การวิจัยห้องสมุด” (library research) เพราะนักวิจัยไม่ต้องลงพื้นที่สนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล แต่จะไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งค้นคว้าซึ่งรวบรวมข้อมูลต่างๆ ไว้อยู่แล้ว โดยทั่วไป การวิจัยเอกสารเป็นการวิจัยที่มุ่งสำรวจข้อบกพร่องของเนื้อหา กิจกรรม โครงสร้างของหลักสูตร บทเรียน ตำรา กฎหมาย ระเบียบราชการหรือคำสั่ง เป็นต้น เพื่อช่วยในการปรับปรุงให้เหมาะสม อีกทั้งยังทำให้ทราบแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อีกด้วยการศึกษาค้นคว้าอ้างอิงจาก กฎหมาย เอกสารทางวิชาการ และคำพิพากษา นอกจากนี้การเข้าไปอยู่ในชุมชนจะช่วยให้ได้ข้อมูลหลายด้านมากขึ้น ดังนี้ จึงสอดคล้องกับบทความทางวิชาการในหัวข้อ “**หลักนิติธรรม**” ทั้งนี้ เนื่องจากข้าพเจ้ามีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงในบทความทางวิชาการนี้ โดยข้าพเจ้า ถูกดำเนินคดี กล่าวหาว่าเป็นผู้ต้องหากระทำผิด และถูกพนักงานอัยการโจทก์ฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลอาญา ตามคดีอาญาหมายเลขดำที่ อ.๑๑๙/๒๕๕๓ คดีระหว่างพนักงานอัยการ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีพิเศษ ๑ สำนักงานอัยการสูงสุด โจทก์ พลตำรวจโท สมคิด บุญถนอม กับพวกรวม ๕ คน จำเลย ฐานความผิดร่วมกันหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่นเป็นเหตุให้ ผู้นั้นถึงแก่ความตาย และร่วมกันฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา และโดยไตร่ตรองไว้ก่อน และเพื่อปกปิดการกระทำผิดอื่นของตน และเพื่อหลีกเลี่ยงให้พ้นอาญาในความผิดอื่นที่ได้กระทำไว้ ซึ่งผลการพิจารณาคดี ศาลอาญา และศาลอุทธรณ์ ได้มีคำพิพากษายกฟ้องจำเลยทั้ง ๕ ทุกข้อหา และคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกา

อนึ่ง ในบทความทางวิชาการนี้ อาจจะมีข้อเท็จจริง และเนื้อหาบางส่วนที่กระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ และพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ หรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับคดีนี้อยู่บ้าง แต่ก็ได้ปกปิดชื่อ และนามสกุลไว้เพื่อมิให้เป็นการก้าวล่วง อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าขออภัยมา ณ โอกาสนี้

บทนำ

โดยที่ปัจจุบันปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศ ทั้งนี้ โดยอาศัยการพัฒนาทางเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดเป็นสิ่งสำคัญ ทำให้ลักษณะของการกระทำความผิดไม่จำกัดอยู่เฉพาะภายในประเทศ แต่ได้ขยายออกไปยังภายนอกประเทศด้วย เช่น อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ อาชญากรรมคอมพิวเตอร์หรืออาชญากรรมเกี่ยวกับการค้ายาเสพติด เป็นต้น ซึ่งแนวความคิดเดิมที่จำกัดการใช้บังคับกฎหมายอาญาภายในอาณาเขตของรัฐทำให้เกิดช่องว่างของกฎหมายขึ้น และไม่สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมเหล่านี้ได้ ตัวอย่างเช่น ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดในอาณาเขตของรัฐหนึ่งแล้วหลบหนีการจับกุมไปในอาณาเขตของรัฐหนึ่ง หรือกรณีของการกระทำความผิดของบุคคลต่างสัญชาติกัน ซึ่งกรณีเหล่านี้ทำให้เกิดความยากลำบากในการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ รวมไปถึงการติดตามทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดด้วยจากปัญหาดังกล่าวทำให้แต่ละรัฐมีแนวความคิดในการร่วมมือกันเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา ในลักษณะของความร่วมมือระหว่างประเทศทางอาญา ซึ่งมีการให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ดังนี้ ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องการส่งผู้ร้ายข้ามแดน (Extradition) ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องการโอนตัวนักโทษ (Transfer of Sentenced Persons) และความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา (International Cooperation in Criminal Matters) โดยอาจทำความตกลงระหว่างประเทศกันในรูปของความตกลงหรือสนธิสัญญาในระดับทวิภาคี (bilateral) หรือพหุภาคี (multilateral) ก็ได้ สนธิสัญญา (treaty) จึงมีบทบาทสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและในกฎหมายระหว่างประเทศ และเห็นว่าการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาจะช่วยแก้ไขปัญหาคriminal และช่วยปราบปรามการกระทำความผิดอาญาได้ จึงได้จัดทำสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางอาญากับนานาประเทศขึ้นตัวอย่างเช่น สนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกา ว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางอาญา สนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสหราชอาณาจักรแห่งบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์เหนือ ว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา สนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งแคนาดา ว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา เป็นต้น โดยมีพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นกรอบความร่วมมืออย่างเป็นทางการ (formal) เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ การสืบสวนสอบสวน จัดส่งเอกสารหลักฐาน สืบพยาน ระบุหรือยึดทรัพย์สินและเริ่มกระบวนการคดีทางอาญารวมทั้งการโอนหรือรับโอนบุคคลที่ถูกคุมขังเพื่อสืบพยาน ซึ่งเป็นเรื่องที่มีระบุไว้ในสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้วย นอกจากนี้ ยังอาจมีความร่วมมือ

ปราบปรามโจรผู้ร้ายที่กระทำความผิดและหลบหนีออกนอกประเทศ หรือเมื่อความผิดดังกล่าวเป็น อาชญากรรมข้ามแดนก็ได้

ทั้งนี้ ภายใต้ความเป็นรัฐทั้งหลายในโลกนี้ ต่างมีอธิปไตย ความเป็นเอกราช มีความเสมอภาค ตลอดจนมีสิทธิและหน้าที่อื่น ๆ ตามกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายระหว่างประเทศ กล่าวโดยเฉพาะในเรื่องอำนาจอตุลาการนั้น เป็นเรื่องที่กระทบถึงชีวิตทรัพย์สิน และสิทธิเสรีภาพของปวงชน และถือว่าเป็นสิทธิโดยเฉพาะของรัฐ ซึ่งรัฐอิสระแต่ละรัฐเท่านั้นมีอำนาจใช้ตุลาการนี้บังคับแก่ประชาชนที่อยู่ในเขตอำนาจของตน รัฐอื่นไม่อาจที่จะเข้ามาแทรกแซงหรือใช้อำนาจตุลาการในอีกรัฐหนึ่งได้ การยินยอมให้รัฐหนึ่งเข้ามาใช้อำนาจตุลาการในอีกรัฐหนึ่ง ถือว่าเป็นการสูญเสียอธิปไตยอย่างร้ายแรง ฉะนั้น โดยหลักแล้ว จึงไม่มีรัฐใดยินยอมให้รัฐต่างประเทศเข้ามาใช้อำนาจตุลาการในเขตอำนาจของตนได้ เว้นเสียแต่ว่าจะยอมผูกพันตนเองไว้โดยสนธิสัญญากับรัฐหนึ่งโดยเฉพาะ โดยอาจจะมีข้อจำกัด หรือไม่มีก็ได้ ตามแต่จะตกลงกัน

ดังนั้น การให้ความร่วมมือ หรือการขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เกี่ยวกับเรื่องการสืบพยานในศาลต่างประเทศ จะต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม และต้องคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ และสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของจำเลยที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ด้วย ประกอบกับ หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๒ ถือเป็นหลักการมีตัวจำเลยในระหว่างการดำเนินคดีอาญา และมีเป้าหมายที่จะค้นหาความจริงว่าผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดนั้น เป็นผู้กระทำความผิดจริงตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ และหากกระทำความผิดจริง ศาลจะพิพากษาให้จำเลยรับโทษเท่าใด กระบวนการดำเนินคดีตั้งแต่ในชั้นสอบสวน และการพิจารณาจึงให้ความสำคัญกับการที่ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องมีตัวอยู่เพื่อให้มีส่วนร่วมในการสอบสวนหรือพิจารณา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีอยู่เพื่อรับทราบข้อกล่าวหา การมีโอกาสที่จะได้นำเสนอข้อโต้แย้ง หรือพยานหลักฐานเพื่อให้เจ้าพนักงานหรือศาลได้นำมาพิจารณาซึ่งน้ำหนักในการวินิจฉัยว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ การมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณา จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญา อีกทั้ง หากไม่เข้าหลักเกณฑ์ข้อยกเว้นในการสืบพยานลับหลัง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๒ ทวิ ได้แล้ว ก็จะเป็นผลทำให้ การสืบพยานในศาลต่างประเทศ เพื่อให้ได้พยานหลักฐานที่รับฟังได้ตามกฎหมายมาประกอบการพิจารณาพิพากษา ตามความในพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.๒๕๓๕ มาตรา ๔๑ นั้น ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากกระทบสิทธิของจำเลยในกระบวนการยุติธรรม ที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้การรับรองไว้ ปราบปรามรายละเอียดยึดตามบทความที่ข้าพเจ้าจะได้นำเสนอต่อไป

เนื้อหา

ศาลรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยที่ ๔/๒๕๕๖ เรื่องพิจารณาที่ ๓๒/๒๕๕๕ วันที่ ๑๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖ เรื่อง พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเส้นทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ มาตรา ๓๙ และมาตรา ๔๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๖วรรคสอง มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๗) หรือไม่

ศาลอาญาส่งคำโต้แย้งของจำเลย (พลตำรวจโท สมคิด บุญถนอม กับพวก รวม ๕ คน) ในคดีอาญาหมายเลขดำที่ อ. ๑๑๙/๒๕๕๓ เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑ ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบ สรุปได้ดังนี้พนักงานอัยการ เป็นโจทก์ ยื่นฟ้องพลตำรวจโท สมคิด บุญถนอม กับพวก รวม ๕ คนเป็นจำเลย ต่อศาลอาญาในฐานะความผิด ร่วมกันหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่นเป็น เหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตายและร่วมกันฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาและโดยไตร่ตรองไว้ก่อน และเพื่อปกปิดการกระทำความผิดอื่นของตนและเพื่อหลีกเลี่ยงให้พ้นอาญาในความผิดอื่นที่ตนได้กระทำให้ ต่อมาโจทก์ยื่นคำร้องขอสืบพยานโจทก์คือ พันตำรวจโท สุวิชัย แก้วผลึก ในศาลประเทศกัมพูชาและศาลประเทศซาอุดีอาระเบียตามหนังสือขอความร่วมมือของสถานเอกอัครราชทูตแห่งราชอาณาจักรซาอุดีอาระเบียประจำประเทศไทย โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเส้นทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ เนื่องจากเห็นว่า เป็นพยานปากสำคัญที่จะแสดงข้อเท็จจริงในคดี ประกอบกับเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์ในการกระทำความผิดของจำเลยทั้งห้า ศาลอาญาเห็นว่า พยานโจทก์ปากนี้เป็นพยานปากสำคัญ และเป็นคดีที่กระทบต่อความเชื่อถือกระบวน การยุติธรรมของประเทศไทย ตลอดจนอาจมีผลเสียหายต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ หากศาลไม่ดำเนินการสืบพยานปากนี้ ทั้ง ๆ ที่กระบวนพิจารณาคดียังมีโอกาสที่จะได้มาซึ่งคำเบิกความดังกล่าว และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๘ จึงเห็นสมควรส่งประเด็นไปสืบพยานโจทก์ที่ศาลประเทศกัมพูชา และศาลประเทศซาอุดีอาระเบียตามที่โจทก์ร้องขอ

จำเลยทั้งห้ายื่นคำร้องขอให้ศาลอาญาส่งคำโต้แย้งไปยังศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณา วินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเส้นทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๑๒ (๒) มาตรา ๓๗และมาตรา ๔๑ เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐ โดยอ้างเหตุผล สรุปได้ว่า

๑. พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๑๒ (๒) ที่บัญญัติให้ผู้ประสานงานกลางส่งคำร้องขอให้สืบพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ ซึ่งเป็นการดำเนินการในศาล และคำร้องขอให้ดำเนินการรับหรือยึดทรัพย์สิน ให้แก่อัยการพิเศษฝ่ายคดี ดำเนินการมาตรา ๓๗ บัญญัติให้คำขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศและเอกสารทั้งปวงที่จะส่งไป ให้ทำตามแบบหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่ผู้ประสานงานกลางกำหนด และมาตรา ๔๑ บัญญัติให้ บรรดาพยานหลักฐานและเอกสารที่ได้มาตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าเป็นพยานหลักฐานและ เอกสารที่รับฟังได้ตามกฎหมาย นั้น บทบัญญัติดังกล่าวมิได้บัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการและวิธีการ สืบพยาน ว่าให้ดำเนินการอย่างไร หรือดำเนินกระบวนการตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายใด อีกทั้งไม่ มีบทบังคับให้ต้องดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ อันเป็น ผลทำให้จำเลยทั้งห้าไม่สามารถ ตามประเด็นไปสืบพยานในศาลต่างประเทศได้ ประกอบกับมิได้ใช้ภาษาไทยในการสืบพยาน โดยมิได้ กำหนดมาตรการรองรับการแปลภาษาให้จำเลยและทนายจำเลยได้เข้าใจความหมายได้อย่างถูกต้อง จำเลยไม่ได้รับสิทธิให้เข้าฟังการจรรยาคดี การสืบพยาน การคัดค้านเอกสารประกอบคำเบิกความ พยานการคัดค้านผู้พิพากษา จำเลยมีหน้าที่เพียงจัดทำคำคัดค้าน คำเบิกความที่พนักงานอัยการโจทก์ จัดทำขึ้นเท่านั้น และไม่สามารถซักค้านพยานได้ด้วยตนเอง คงทำได้เพียงการฝากคำถามซักค้าน ซึ่งเป็น การตั้งคำถาม ล้วงหน้าโดยไม่อาจทราบได้ว่า พยานโจทก์จะตอบคำถามอย่างไร และตรงประเด็น ที่ตั้งไว้หรือไม่ นอกจากนี้คำถามซักค้านอาจถูกเปิดเผย ทำให้พยานโจทก์ทราบล่วงหน้า และมีโอกาส เตรียมตัวที่จะตอบคำถาม ซึ่งขัดต่อหลักการสืบพยานที่ต้องกระทำต่อหน้าจำเลยและพิจารณาโดยเปิ ดเผย บทบัญญัติแห่ง กฎหมายดังกล่าวจึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ มาตรา ๒๘ และมาตรา ๔๐

๒. พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔๑ ที่บัญญัติให้บรรดาพยานหลักฐานและเอกสารที่ได้มาตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าเป็นพยาน หลักฐานและเอกสารที่รับฟังได้ตามกฎหมาย นั้น ถือเป็นบทบัญญัติที่ไม่เป็นธรรมและขัดต่อสิทธิและ เสรีภาพของจำเลยศาลและจำเลยถูกบังคับให้ยอมรับพยานหลักฐานที่ได้มา โดยกระบวนการที่ไม่ ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ จึงเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ รัฐธรรมนูญรับรองไว้ บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๘ และ มาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๗)

โจทก์ยื่นคำร้องคัดค้านคำโต้แย้งของจำเลยทั้งห้า สรุปได้ว่า

๑. การสืบพยานในศาลต่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยเป็นผู้ร้องขอนั้น ย่อมต้องดำเนินการ ตามหลักเกณฑ์และวิธีพิจารณาของศาลประเทศผู้รับคำร้องขอ โดยยึดหลักที่ว่าเมื่อเป็นการสืบพยาน โดยศาลยุติธรรมของประเทศผู้รับคำร้องขอแล้ว ย่อมสันนิษฐานได้ว่าเป็นพยานหลักฐานที่ผ่านกระ

บวนพิจารณาที่เป็นธรรม โดยเปิดเผย และดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลไทย

๒. จำเลยและทนายจำเลยมีสิทธิเข้ารับฟังการสืบพยาน การถามค้านพยานในศาลต่างประเทศการโต้แย้งคัดค้านการอ้างเอกสารประกอบคำเบิกความของพยาน อันถือได้ว่าเป็นการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยรวมถึงการคัดค้านผู้พิพากษาตามหลักความยุติธรรมซึ่งเป็นสากล และแม้การสืบพยานในศาลต่างประเทศจะใช้ภาษาของประเทศนั้นในการสืบพยาน แต่ย่อมต้องแปลกลับมาเป็นภาษาไทย

๓. การที่โจทก์ขอให้ส่งประเด็นไปสืบพยานปากนี้ในศาลต่างประเทศนั้น เนื่องจากมีความจำเป็นที่พยานไม่อาจเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรไทยได้ ดังนั้น หากปฏิเสธมิให้พยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์เข้าเบิกความในคดี ย่อมถือเป็นการบิดเบือนและปิดบังข้อเท็จจริงอันอาจส่งผลให้คำพิพากษาขาด ข้อเท็จจริงที่สำคัญและกระทบต่อความยุติธรรม นอกจากนี้ การนำพยานเข้าเบิกความในศาลต่างประเทศย่อมเป็นที่เชื่อได้ว่า เป็นการนำพยานและนำข้อเท็จจริงเข้าสู่กระบวนการพิจารณาอย่างครบถ้วนและเป็นธรรมแล้วอันจะทำให้ศาลสามารถจัดทำคำพิพากษาได้อย่างถูกต้อง และชอบธรรม ดังนั้น พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแต่ประการใด

ศาลอาญาเห็นว่า มีเหตุสมควรจึงมีคำสั่งให้ส่งคำโต้แย้งของจำเลยทั้งห้าและคำคัดค้านของโจทก์ไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑ ต่อไป

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาเบื้องต้นมีว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑ วรรคหนึ่ง หรือไม่ เห็นว่า ตามคำร้องมีประเด็นโต้แย้งว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๑๒ (๒) มาตรา ๓๗ และมาตรา ๔๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐ หรือไม่ ซึ่งศาลอาญานำบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับแก่คดีและยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้มาก่อน กรณีจึงต้องด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑ วรรคหนึ่ง ประกอบข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๕๐ ข้อ ๑๗ (๑๓) ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งรับคำร้องนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัย

ในระหว่างการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ จำเลยที่ ๔ (พันตำรวจโท สุรเดช อุดมดี) และจำเลยที่ ๕ (จำสิบตำรวจ ประสงค์ ทอรั้ง) ยื่นคำร้อง ฉบับลงวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๕ ขอแก้ไขเพิ่มเติมคำร้อง และจำเลยที่ ๕ ยื่นคำแถลงการณ์ ฉบับลงวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๕๖ ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้ว มีคำสั่งรับรวมไว้ในสำนวนศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำโต้แย้ง คำคัดค้านคำโต้แย้ง คำร้อง

ขอแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องคำแถลงการณ์ และเอกสารประกอบแล้ว เห็นว่า จำเลยทั้งห้าโต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ ขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญรวม ๔ ประเด็น ดังนี้

๑. พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๑๒ (๒) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐ หรือไม่

๒. พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ หรือไม่

๓. พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ และมาตรา ๓๙ หรือไม่

๔. พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ มาตรา ๓๙ และมาตรา ๔๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๗) หรือไม่

ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปมีว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จำเลยทั้งห้าโต้แย้งว่าขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนั้น เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑ วรรคสอง หรือไม่

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง บัญญัติให้การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม

มาตรา ๒๖ บัญญัติให้การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๒๗ บัญญัติให้สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง

มาตรา ๒๙ บัญญัติให้การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นและการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ จะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ โดยกฎหมายดังกล่าว ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใด

กรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็น การเจาะจง ทั้งต้องระบุทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้ อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

มาตรา ๓๙ บัญญัติให้บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ใน เวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษ ที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ อีกทั้งในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อน ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำ ความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

มาตรา ๔๐ บัญญัติให้บุคคลย่อมมีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง การได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอยู่ ่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษา หรือ ตุลาการการได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม การได้รับโอกาสต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร และการได้รับความช่วยเหลือทาง กฎหมาย อย่างเหมาะสมจากรัฐ รวมทั้งสิทธิพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมอื่น ๆ ตามที่บัญญัติ รับรองไว้

ประเด็นที่ ๑ ที่ได้แย้งว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๑๒ (๒) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ มาตรา ๒๙ และ มาตรา ๔๐ หรือไม่

เห็นว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๑๒ (๒) เป็นบทบัญญัติในหมวด ๒ ว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือและการขอความช่วยเหลือส่วนที่ ๑ บททั่วไป โดยบัญญัติให้ผู้ประสานงานกลางส่งคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้สืบพยาน บุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ ซึ่งเป็นการดำเนินการในศาล และคำร้องขอให้ดำเนินการรับหรือ ยึดทรัพย์สิน ให้ส่งอัยการพิเศษฝ่ายคดีดำเนินการ นั้น เป็นบทบัญญัติที่ให้ผู้ประสานงานกลางส่งคำ ร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศดังกล่าวให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ มิใช่เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐ และมีใช้การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลและสิทธิในกระบวนการ ยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐ ดังนั้น คำโต้แย้งใน ประเด็นนี้จึงไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑วรรคสอง

ประเด็นที่ ๒ ที่ได้แย้งว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ หรือไม่

เห็นว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศในเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินการสืบสวน สอบสวน ฟ้องคดีริบทรัพย์สิน และการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา โดยให้หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เสนอเรื่องต่อผู้ประสานงานกลาง คือ อัยการสูงสุดหรือผู้ซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมายเป็นผู้ดำเนินการ โดยคำขอ ให้ทำตามแบบ หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่ผู้ประสานงานกลางกำหนด และให้ผู้ประสานงานกลางพิจารณาว่าสมควรจะขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศหรือไม่ ให้ถือว่าคำวินิจฉัยของผู้ประสานงานกลางเป็นยุติ เว้นแต่นายกรัฐมนตรีจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น หน่วยงานผู้ขอต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่ประเทศไทยมีอยู่ต่อประเทศผู้รับคำร้องขอ ในการใช้ข่าวสาร หรือพยานหลักฐานตามวัตถุประสงค์ที่ระบุในคำขอ นอกจากนี้ หน่วยงานผู้ขอจะต้องรักษาความลับของข่าวสารหรือพยานหลักฐานที่ขอรับความช่วยเหลือ เว้นแต่ข่าวสารหรือพยานหลักฐานนั้นจำเป็น ต่อการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยอันเป็นผลจากการสืบสวน การสอบสวน การฟ้องคดี หรือการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาที่ระบุไว้ในคำขอ บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว เป็นการบัญญัติหลักเกณฑ์และวิธีขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่มีลักษณะพิเศษ มิใช่เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการรับโทษอาญาของบุคคลหรือบทสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด หรือเป็นการปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๙ ดังนั้น คำโต้แย้งในประเด็นนี้จึงไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๑๑ วรรคสอง

ประเด็นที่ ๓ ที่โต้แย้งว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ และมาตรา ๓๙ หรือไม่

เห็นว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔๑ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๒ ว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือและการขอความช่วยเหลือ ส่วนที่ ๑๐ วิธีขอความช่วยเหลือ โดยบัญญัติให้บรรดาพยานหลักฐานและเอกสารที่ได้มาตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าเป็นพยานหลักฐานและเอกสารที่รับฟังได้ตามกฎหมาย บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการรับ ฟังบรรดาพยานหลักฐานและเอกสารที่ได้มาตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าเป็นพยานหลักฐานและเอกสารที่รับฟังได้ตามกฎหมาย มิใช่เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐ หรือการรับโทษอาญาของบุคคล ทั้งมิใช่บทสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด หรือเป็นการปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ และมาตรา ๓๙ ดังนั้น คำโต้แย้งในประเด็นนี้จึงไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑ วรรคสอง

คงมีประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยเพียงประเด็นที่ ๔ ว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ มาตรา ๓๙ และมาตรา ๔๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๗) หรือไม่ ประเด็นที่ได้แย้งว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๗) หรือไม่ พิจารณาแล้วเห็นว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่มีการกระทำร่วมกันเป็นเครือข่ายในดินแดนของหลายประเทศ และกระบวนกรยุติธรรมทางอาญาของแต่ละประเทศโดยลำพัง ไม่อาจป้องกันและปราบปรามได้อย่างเด็ดขาด การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมดังกล่าวจำต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศสมควรกำหนดมาตรการให้ความช่วยเหลือและรับความช่วยเหลือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาเพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามดังกล่าว โดยมาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศในเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินการสืบสวน สอบสวน ฟ้องคดี ริบทรัพย์สิน และการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา โดยให้หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เสนอเรื่องต่อผู้ประสานงานกลาง คือ อัยการสูงสุดหรือผู้ซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมายเป็นผู้ดำเนินการ โดยคำขอ ให้ทำตามแบบหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่ผู้ประสานงานกลางกำหนดและให้ผู้ประสานงานกลางพิจารณาว่าสมควรจะขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศหรือไม่ ให้ถือว่าคำวินิจฉัยของผู้ประสานงานกลางเป็นยุติ เว้นแต่นายกรัฐมนตรีจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น หน่วยงานผู้ขอต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่ประเทศไทยมีอยู่ต่อประเทศผู้รับคำร้องขอในการใช้ข่าวสารหรือพยานหลักฐาน ตามวัตถุประสงค์ที่ระบุในคำขอ นอกจากนี้ หน่วยงานผู้ขอจะต้องรักษาความลับของข่าวสารหรือพยานหลักฐาน ที่ขอรับความช่วยเหลือ เว้นแต่ข่าวสารหรือพยานหลักฐานนั้นจำเป็นต่อการ พิจารณาคดีโดยเปิดเผยอันเป็นผล จากการสืบสวน การสอบสวน การฟ้องคดี หรือการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาที่ระบุไว้ในคำขอ

เห็นได้ว่า บทบัญญัติดังกล่าวเป็นเพียงการบัญญัติหลักเกณฑ์และวิธีการในการขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศในเรื่องทางอาญา ซึ่งเป็นเรื่องของการดำเนินการขององค์กรฝ่ายบริหารบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวจึงมิได้ขัดต่อหลักนิติธรรม ทั้งนี้ได้จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลหรือสิทธิในกระบวนกรยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐(๒) (๓) (๔) (๗) ศาลรัฐธรรมนูญโดยเสียงข้างมาก (๗ ต่อ ๒) วินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๗)

ประเด็นที่ได้แย้งว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรคสอง มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐ (๒) (๓)(๔) (๗) หรือไม่พิจารณาแล้ว เห็นว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔๑ ซึ่งบัญญัติให้บรรดาพยานหลักฐานและเอกสารที่ได้มาตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าเป็นพยานหลักฐานและเอกสารที่รับฟังได้ตามกฎหมาย นั้น เป็นบทบัญญัติที่มีกำหนดรายละเอียดขั้นตอน และกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน แต่เป็นบทบัญญัติที่บังคับให้ จำเลยต้องถูกผูกมัดตามพยานหลักฐานและเอกสารที่ได้มาจากการสืบพยานของโจทก์ในศาลต่างประเทศที่จำเลยไม่มีโอกาสตรวจหรือรับทราบพยานหลักฐาน หรือต่อสู้คดีได้อย่างเพียงพอ แม้ว่าการรับฟังพยานหลักฐานของศาลต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๗ และมาตรา ๒๒๗/๑ ที่บัญญัติให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ว่าพยานหลักฐานที่จำเลยไม่มีโอกาสถามค้าน ด้วยความระมัดระวังและไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานดังกล่าวโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลยก็ตาม แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าว ก็ได้เป็นข้อห้ามเด็ดขาด โดยยังเปิดโอกาสให้ศาลนำพยานหลักฐานเช่นนี้ไปใช้ประกอบกับพยานหลักฐานอื่นได้ จึงไม่เป็นธรรมแก่จำเลย ซึ่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๗) ได้รับรองและคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมไว้ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดย เปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็น ธรรม การได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม การมีโอกาสในการ ต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ และการได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ อีกทั้งยังไม่สอดคล้องกับกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) ข้อ ๑๔.๓อันเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้า สิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเองหรือโดยผ่านผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย สิทธิที่จะซักถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตน และสิทธิขอให้เรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตน พระราชบัญญัติความร่วมมือ ระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔๑ จึงเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิ ในกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙และมาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๗) ทั้งไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรคสองศาลรัฐธรรมนูญโดยเสียงข้างมาก (๕ ต่อ ๔) วินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรคสอง มาตรา ๒๙และมาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๗) อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยโดยเสียงข้างมาก (๗ ต่อ ๒) ว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘และมาตรา ๓๙ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรคสอง มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐(๒) (๓) (๔) (๗) และวินิจฉัยโดยเสียงข้างมาก (๕ ต่อ ๔) ว่า

พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔๑ ขัดหรือ
แย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๒๙และมาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๗)

นายวสันต์ สร้อยพิสุทธิ์ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ นายจรัญ ภักดีธนากุล ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายจรูญ อินทจาร ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นายเฉลิมพล เอกอรุณ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายณรงค์ มาประณีต ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นายชัช ชลวร ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายสุพจน์ ไข่มุกด์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นายบุญส่ง กุลบุปผา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายอุดมศักดิ์ นิติมนตรี ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

หลักนิติธรรม (Rule of Law)

นิติธรรม หมายถึง ความเป็นธรรมมีอยู่ในกฎหมาย หรือกฎหมายให้ความเป็นธรรมได้ หรือ
กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ “คุณธรรมทางกฎหมาย” นั่นเอง โดยที่ความเป็นธรรมเป็นสิ่งที่ทุกสังคมวิพากษา
เพราะที่ใดมีความเป็นธรรม ที่นั่นย่อมนำมาซึ่งความสันติสุข แต่แท้จริงแล้วแก่นแท้ที่บริสุทธิ์เป็นธรรม
ไม่มีอยู่จริง หรือถ้ามีอยู่จริง ก็เข้าไม่ถึงเหมือน “นิพพาน” เพราะแม้แต่พระพุทธเจ้าเองก็เพียงแค่
ชายขอบหรือถึงแก่ปริ (รอบ) นิพพาน เท่านั้น ประเด็นอยู่ที่ว่า ทำอย่างไรถึงจะไปแตะชายขอบของ
ความเป็นธรรมให้ได้ ซึ่งต้องยอมรับว่าเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่ทุกคนยอมรับคือ “กฎหมาย”
เพราะกฎหมายคือสะพานเชื่อมไปสู่ความเป็นธรรม แต่โดยลำพังตัวกฎหมายเอง ไม่อาจให้ความเป็น
ธรรมได้ ต้องอาศัยการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งก็คือการตีความของคน ทั้งนี้ กฎหมายจะให้ความเป็น
ธรรมได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การตีความของคนในสังคมแต่ละบริบท เช่น ถ้าสังคมหนึ่งมีป้าย
เขียนไว้ว่า “ห้ามเดินผ่านสนาม” ถ้าแปลอย่างนี้วิ่งได้ เพราะไม่ได้เขียนว่าห้ามเข้าในสนาม ผลจะ
เป็นอย่างไร หรือถ้ามีป้ายเขียนไว้ว่า “เลี้ยวซ้ายผ่านตลอด” ถ้าแปลว่าผ่านได้ผ่านเอา โดยไม่ต้องดู
อะไรทั้งนั้น ผลจะเป็นอย่างไร แต่ในขณะเดียวกัน ถ้าเปลี่ยนป้ายใหม่เขียนว่า “เลี้ยวซ้ายเมื่อ
ปลอดภัย” ความหมายจะเปลี่ยนไป เพราะอย่างนี้แปลว่า ยังเลี้ยวทันทีมิได้ เนื่องจากความปลอดภัย
เป็นเงื่อนไขของการเลี้ยว ซึ่งก็แปลกตี ความจริงถ้าใช้หลักสามัญสำนึกแล้ว แม้ไม่มีป้ายเขียนไว้เลย
ก็ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยอยู่แล้ว ทำไมจะต้องมาเขียนเตือนซ้ำให้เปลืองอีก ทั้งนี้ เลี้ยวซ้ายผ่าน
ตลอด หมายความว่า ผ่านได้โดยไม่ต้องรอสัญญาณไฟเท่านั้น เหตุผลก็เพราะจะทำให้ระบบจราจร
ลื่นไหลไม่ติดขัด และไม่ว่าเลี้ยวซ้ายผ่านตลอด หรือเลี้ยวซ้ายรอสัญญาณไฟ ก็เป็นป้ายจราจรประเภท
บังคับเหมือนกัน แต่ป้ายเลี้ยวซ้ายเมื่อปลอดภัย เป็นเพียงป้ายเตือน ที่สำคัญคือ เมื่อใดจะปลอดภัย
เป็นดุลพินิจของคนขับ บางคนหยุดรอให้ปลอดภัย บางคนไม่หยุด ทำให้ระบบการจราจรติดขัด ไม่ลื่น
ไหล ซึ่งป้ายแต่ละประเภทมีสภาพบังคับต่างกัน ประเด็นไม่ได้อยู่ที่การจะติดป้ายอะไร แต่ปัญหาอยู่ที่

การจะติดป้ายอย่างไร เพื่อสื่อความหมายให้คนเข้าใจเจตนารมณ์ที่แท้จริงต่างหาก ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ต่างจากประเทศที่พัฒนาแล้วที่คนในสังคมมีวินัยจนตกผลึก สังเกตได้จากผู้คนเข้าคิวเองโดยไม่ต้องมีคนคุม การลัดคิวถือเป็นเรื่องใหญ่ หรืออย่างเกาะกลางถนนแค่ตีเส้นจราจรก็เอาอยู่ ไม่ต้องเอาแท่งคอนกรีตมาวางให้เกะกะสายตา หรือถ้าจะสร้างสะพานลอยก็ไม่ต้องมีแผงเหล็กกันคนข้ามถนนไว้ด้านล่างอีก

ด้วยเหตุนี้ในการบัญญัติกฎหมายก็ไม่จำเป็นต้องมีบทมาตรามากมาย หรือบางกรณีไม่ต้องมีกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ เพราะกฎหมายอยู่ที่ใจหรือถูกฝังอยู่ในจิตสำนึกของคนเสียแล้ว เราจะรู้ได้อย่างไรว่าเป็นธรรมหรือไม่ ดูได้จากความไม่เป็นธรรมนั่นเอง เมื่อใดมีความไม่เป็นธรรมสูง แสดงว่า ขณะนั้นมีความเป็นธรรมต่ำ ซึ่งความไม่เป็นธรรม แบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะ กล่าวคือ

๑. ความไม่เป็นธรรมจากกฎหมาย ซึ่งแบ่งได้เป็น

๑.๑ ความไม่เป็นธรรมจากตัวบทกฎหมาย หมายถึง กฎหมายบัญญัติออกมาโดยมีตัวบทที่เป็นลายลักษณ์อักษรไม่เป็นธรรมเสียเอง เช่น กฎหมายอาญา มาตรา ๓๓๔ ผู้ใดเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไปโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ มีโทษจำคุกไม่เกินสามปี แผลว่า ใครลักลูกอม ๑ เม็ด หรือลักแหวนเพชร ๑ วง มีโทษเท่ากัน เพราะกฎหมายถือว่าสิ่งของทั้งสองเป็นทรัพย์เหมือนกัน โดยไม่คำนึงถึงมูลค่าของตัวทรัพย์แต่อย่างใด หรือ ป.วิ. อาญา มาตรา ๒ (๒๑) “ควบคุม” หมายความว่า การคุมหรือกักขังผู้ถูกจับ , (๒๒) “ขัง” หมายความว่า การกักขังจำเลยหรือผู้ต้องหาโดยศาล ทั้งนี้ การ “กักขัง” เป็นโทษทางอาญาประเภทหนึ่ง ตามมาตรา ๑๘ ซึ่งผู้ต้องหายังไม่ถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิด แล้วจะถูกลงโทษกักขังก่อนได้อย่างไร แต่กรณีนี้ในทางปฏิบัติ การฝากขังผู้ต้องหาศาลจะมีคำสั่งให้ “คุมขัง” แทน หรือกรณีการนับระยะเวลาในการใช้สิทธิอุทธรณ์ ตามมาตรา ๙๖ แห่ง พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่บัญญัติให้ต้องใช้สิทธิอุทธรณ์ภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ผู้บังคับบัญชามีคำสั่งลงโทษ แทนที่จะเป็นวันที่ผู้รับทราบคำสั่ง ซึ่งกรณีดังกล่าว คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง มีความเห็นว่า ไม่เป็นธรรมกับผู้รับคำสั่ง ขัดต่อรัฐธรรมนูญและมีมาตรฐานต่ำกว่าระยะเวลาอุทธรณ์ ตามที่กำหนดใน พ.ร.บ. วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ (เรื่องเสรีจที่ ๖๓๘/๒๕๔๕) เป็นต้น

๑.๒ ความไม่เป็นธรรมจากบริบทของกฎหมาย หมายถึง ความไม่เป็นธรรมที่เกิดจากการตรากฎหมาย หรือการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ซึ่งมีเหตุจูงใจให้ผู้ร่างกฎหมายคำนึงถึงบริบทหรือกระแสสังคมในขณะนั้น มีผลทำให้กฎหมายให้ความสำคัญกับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นพิเศษ และเป็นเหตุให้กฎหมายมีความไม่เป็นธรรมอยู่ในตัว เช่น กฎหมายอาญา มาตรา ๓๓๕ ผู้ใดลักทรัพย์ (๑๒) ที่เป็นของผู้มีอาชีพกสิกรรม บรรดาที่เป็นผลิตภัณฑ์ พืชพันธุ์ สัตว์ หรือเครื่องมืออันมีไว้สำหรับประกอบกสิกรรม หรือได้มาจากการกสิกรรมนั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้า

ปี และความในวรรคสี่ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ ที่ว่า “ถ้าความผิดตามวรรคแรกเป็นการกระทำต่อทรัพย์ที่เป็นโค กระบือ เครื่องกลหรือเครื่องจักร ที่ผู้มีอาชีพกสิกรรมมีไว้สำหรับประกอบกสิกรรม ผู้กระทำได้ระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปี” แต่ในขณะปัจจุบันปัญหาการฉ้อโกงยานยนต์หรือรถยนต์ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงชีพของคนในสังคมเมือง กลับถูกขโมยเป็นว่าเล่น หรือแม้แต่คนที่อาศัยรถยนต์ในการประกอบอาชีพโดยตรง เช่น แท็กซี่ถูกขโมย กลับไม่ได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษจากกฎหมายแต่อย่างใด หรือกรณีโทษอาญาที่เป็นค่าปรับซึ่งไม่ได้รับการแก้ไขเลย ตั้งแต่ปี ๒๕๐๐ ทั้งที่ค่าของเงินในปัจจุบันเปลี่ยนไปมาก ทำให้มาตรการในการควบคุมป้องกันมิให้มีผู้กระทำความผิดด้วยค่าลง มีผลทำให้คนไม่เกรงกลัวที่จะทำผิดกฎหมาย ซึ่งไม่เป็นธรรมกับสังคมเหมือนกัน

๒. ความไม่เป็นธรรมจากการบังคับใช้กฎหมาย

การบังคับใช้กฎหมาย หมายถึง การนำกฎหมายไปใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ กรณีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดแจ้งก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่ถ้ากฎหมายบัญญัติไว้ไม่ชัดแจ้ง หรือตีความหมายได้หลายนัยแล้ว ต้องมีการตีความกฎหมาย กล่าวคือ เป็นการเพ่งเล็งถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริงที่ซ่อนอยู่ใต้ตัวอักษร จึงเป็นเรื่องยากพอสมควร เพราะขึ้นอยู่กับอัตวิสัยของผู้ตีความเป็นสิ่งสำคัญ และอาจทำให้เสียความเป็นธรรมได้ ดังนั้น จึงต้องสร้างระบบหลักประกันความเป็นธรรมสองชั้นขึ้น โดยออกแบบให้มี “กฎ” (Rule) ซ่อนอยู่ใน “กฎหมาย” (Law) เหมือนเป็นไข่แดงของไข่ดาวที่อยู่ควบคู่ไปด้วยกันเสมอ เพราะอย่างน้อยถ้าหลุดจากกฎหมายหรือไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ ก็ยังมีกฎเป็นหลักประกันอีกชั้นหนึ่ง เราเรียกวิธีคิดอย่างนี้ว่า “นิติธรรม” (Rule of Law) ถามต่อว่ากฎคืออะไร กฎ คือ กติกาที่นักกฎหมายหรือผู้มีอำนาจวางไว้ อาจอยู่ใน รูปของสุภาษิตกฎหมาย เช่น หลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา หลักกรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา หรือหลักผู้รับโอนยอมไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน หรือหลักผลไม่ของต้นไม้ที่เป็นพิษ เป็นต้น หรืออาจอยู่ในรูปของ บททั่วไปของกฎหมาย เช่น ป.พ.พ. มาตรา ๕ ที่ว่า “ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต” หรืออาจอยู่ในรูปของ “นิติวิธี” ที่ศาลวางหลักไว้ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๔๓/๒๕๔๔ ที่ว่า “ผู้ถูกหลอกลวงให้เอาเงินไปแทงหวยใต้ดิน ไม่ใช่เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยในความผิดฐานฉ้อโกง” ทั้งนี้ คำว่าผู้เสียหายโดยนิตินัยไม่มีบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรใน ป.วิ. อาญา แต่อย่างใด แต่กรณีนี้ ศาลเห็นว่า ผู้ถูกหลอกลวงมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดด้วย ถือว่าไม่สุจริต ศาลไม่รับชำระความให้ ตามหลักมาศาลต้องมาเมื่อสะอาด เป็นต้น ด้วยเหตุนี้นิติธรรมจึงมีลักษณะเป็น “หลักปฏิบัติ” มากกว่าหลักคิด ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตาม **หลักนิติธรรม**

อย่างไรก็ดี ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดล้วนมีพื้นฐานมาจากหลักสามัญสำนึกด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้น หากจะกำหนดความหมายเชิงวิชาการแล้ว **นิติธรรม ควรหมายความว่า “คุณธรรมทาง**

กฎหมายที่บังคับให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องคำนึงถึงหลักสามัญสำนึกในการบังคับใช้กฎหมายแก่ประชาชน” นิติธรรม จึงเกี่ยวข้องโดยตรงกับการผดุงไว้ซึ่งความเป็นธรรม และไม่ว่าความเป็นธรรมจะถูกฝังไว้ลึกเพียงใดก็ตาม พวกเราทุกภาคส่วนต้องช่วยกันนำมาเป็นแก่นของสังคมให้ได้ โดยที่การผดุงไว้ซึ่งความเป็นธรรม มิได้จำกัดเฉพาะมนุษย์เท่านั้น แม้เป็นธรรมชาติก็ต้องให้ความเป็นธรรมด้วยดุจกัน

ดังคดีหนึ่ง เอกชนฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่อนุญาตให้ทำสัมปทานเหมืองหินบนเกาะสมุย และศาลปกครองมีคำพิพากษาตอนหนึ่ง ความว่า “แต่ก็เห็นได้ว่าการทำเหมืองหินในบริเวณดังกล่าวอย่างน้อยที่สุดย่อมส่งผลให้สูญเสียพื้นที่ที่เป็นภูเขาย่างถาวร ซึ่งเป็นความเสียหายที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ อันจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของเกาะสมุย และเมื่อคำนึงถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการทำเหมืองดังกล่าว ซึ่งมีเพียงทำให้หินที่ใช้ในอุตสาหกรรมก่อสร้างบนเกาะสมุยหาได้ง่าย และมีราคาถูกแล้ว กรณีนี้ย่อมไม่อาจเปรียบเทียบกับความเสียหายที่จะเกิดแก่สภาพสิ่งแวดล้อมของเกาะสมุยได้” (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. ๓๓๓/๒๕๔๙) นับว่าศาลท่านให้เหตุผลไว้ดี เพราะปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องใหญ่ และยิ่งรักษาภาพลักษณ์เมืองท่องเที่ยวไว้อีกด้วย ที่สำคัญภูเขาเกิดขึ้นก่อนที่มนุษย์จะไปอยู่ จึงไม่เป็นธรรมกับธรรมชาติหากจะทำลาย นาน ๆ จะเห็นมนุษย์พิพากษาให้ธรรมชาติชนะสักที เพราะในระยะหลังมานี้ มนุษย์ถูกธรรมชาติพิพากษาถี่ขึ้นเหลือเกิน

ด้วยเหตุและผลที่ได้กล่าวมาข้างต้น ไม่ว่าจะ นิติรัฐ หรือ นิติธรรม ล้วนมีความสำคัญทั้งสิ้น แต่ปัญหาใหญ่ ก็คือว่า เราจะบูรณาการหลักนิติรัฐหรือนิติธรรมให้เข้ากับบริบทของสังคมไทยได้อย่างไร

หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย

การดำเนินคดีอาญามีเป้าหมายที่จะค้นหาความจริงว่าผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดนั้น เป็นผู้กระทำความผิดจริงตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ และหากกระทำความผิดจริง ศาลจะพิพากษาให้จำเลยรับโทษเท่าใด ดังนั้นกระบวนการดำเนินคดีตั้งแต่ในชั้นสอบสวน และการพิจารณาจึงให้ความสำคัญกับการที่ผู้กล่าวหาจะต้องมีตัวอยู่เพื่อให้มีส่วนร่วมในการสอบสวน หรือพิจารณา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีอยู่เพื่อรับทราบข้อกล่าวหา การมีโอกาสที่จะได้นำเสนอข้อโต้แย้ง หรือพยานหลักฐานเพื่อให้ เจ้าพนักงานหรือศาลได้นำมาพิจารณาซึ่งน้ำหนักในการวินิจฉัยว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ การมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณา จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้ความสำคัญกับการมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ต่างกัน กล่าวคือ ในชั้นสอบสวนและสั่งคดีของพนักงานอัยการ ผู้ต้องหาจำเป็นต้องมาพบพนักงานสอบสวนเพื่อรับทราบข้อกล่าวหา และอาจชี้แจงหรือกล่าวอ้างพยานบุคคลเพื่อจะยืนยันความบริสุทธิ์ของตนได้

แต่ไม่มีกฎหมายบังคับให้ผู้ต้องหาต้องให้การในเรื่องที่ถูกกล่าวหา ในขณะที่ถ้าเป็นจำเลยที่ถูกฟ้องเป็นคดีอาญาแล้ว จำเลยต้องอยู่ในชั้นพิจารณาทุกนัดที่มีการสืบพยาน ทั้งนี้เพราะการพิจารณาต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ซึ่งหลักการนี้ไม่ใช่เหตุผลเพราะเหตุที่จำเลยต้องมาศาล แต่เป็นหลักการที่ให้ความคุ้มครองจำเลยว่า หากจำเลยไม่อยู่ในการพิจารณาแล้วการพิจารณาจะดำเนินต่อไปไม่ได้ เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่นที่กำหนดไว้ การพิจารณาคดีและการสืบพยานต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย

ในวันนัดสืบพยานโจทก์และโจทก์ร่วม จำเลยไม่มาศาลและทนายจำเลยขอเลื่อนคดีแล้ว ศาลจะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้หรือไม่ และถ้าศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปโดยให้ทนายจำเลยแถลงรับข้อเท็จจริง จะเป็นกระบวนการพิจารณาที่ชอบหรือไม่

ฎ.๖๕๑/๒๕๔๙ การพิจารณาและสืบพยานในศาลไม่ว่าชั้นสืบพยานโจทก์ พยานโจทก์ร่วมหรือพยานจำเลย จะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร จะอนุญาตให้จำเลยไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานนั้นได้ตาม ป.วิ.อาญา มาตรา ๑๗๒ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๑๗๒ ทวิ

คดีนี้ในวันนัดสืบพยานโจทก์และพยานโจทก์ร่วม จำเลยที่ ๒ ในฐานะผู้แทนจำเลยที่ ๑ และในฐานะส่วนตัวไม่มาศาลและทนายจำเลยทั้งสองขอเลื่อนคดีแล้ว ศาลชั้นต้นก็ไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่งสืบหลังจำเลยทั้งสองได้อีกต่อไป การที่ศาลชั้นต้นดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปโดยให้ทนายจำเลยทั้งสองแถลงรับข้อเท็จจริง โจทก์แถลงหมุดพยานและโจทก์ร่วมแถลงไม่ติดใจสืบพยาน จึงเป็นการไม่ชอบด้วย ป.วิ.อาญา มาตรา ๑๗๒ วรรคหนึ่ง ที่ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลยทั้งสองจึงไม่ชอบ

นอกจากการสืบพยานที่ต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยแล้ว การพิจารณาคดีก็ต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยด้วย

ฎ.๙๖๓๓/๒๕๕๓ เมื่อศาลชั้นต้นเห็นว่าจำเลยที่ ๓ และจำเลยที่ ๔ มีพฤติการณ์หลบหนีไม่มาศาลจึงให้ออกหมายจับจำเลยที่ ๓ และจำเลยที่ ๔ และมีคำสั่งจำหน่ายคดีเฉพาะจำเลยที่ ๓ และจำเลยที่ ๔ ชั่วคราว การดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อจากนั้น ไม่ได้กระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยที่ ๓ และจำเลยที่ ๔ ถือว่ายังไม่มี การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจำเลยที่ ๓ และจำเลยที่ ๔ ในศาลชั้นต้น เมื่อไม่ได้มีการยกคดีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจำเลยที่ ๓ และจำเลยที่ ๔ ขึ้นพิจารณา การที่ศาลชั้นต้นดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อจากนั้นไปจึงไม่เกี่ยวกับจำเลยที่ ๓ และจำเลยที่ ๔ คงเป็นเรื่องที่ศาลชั้นต้นพิจารณาคดีในส่วนของจำเลยอื่นที่ไม่ได้ถูกจำหน่ายคดี

เหตุที่ทำให้จำเลยต้องอยู่ในระหว่างการพิจารณาเพื่อให้จำเลยได้ทราบว่าคุณกล่าวหา หรือ ปรีกปรำว่าอย่างไร และถ้อยคำหรือพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบมานั้นมีข้อพิรุธหรือไม่ถูกต้องอย่างไร จำเลยสามารถตรวจสอบพยานหลักฐานดังกล่าวได้ และสามารถนำเสนอพยานของตนเพื่อหักล้าง พยานฝ่ายโจทก์ได้ ดังนั้นหากจำเลยไม่ได้มาฟังการพิจารณาแล้ว ก็เป็นการยากที่จำเลยจะมีโอกาสที่จะโต้แย้งคัดค้านการนำเสนอพยานหลักฐานของโจทก์ ด้วยเหตุนี้เองการที่จะพิจารณาโดยไม่มีตัว จำเลยในคดีอาญาจึงต้องเป็นช้อยกเว้นและเป็นเหตุจำเป็นที่ไม่มีผลกระทบต่อสิทธิจำเลยในการต่อสู้ คดีหรือคัดค้านพยานหลักฐานของโจทก์จนเกินไป

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๒ ทวิ กำหนดให้มีการสืบพยาน ลับหลังจำเลยได้ ในบางกรณีได้แก่

กรณีที่หนึ่ง คดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และจำเลยมีทนายความ เมื่อจำเลยขอ อนุญาตศาลที่จะไม่มาฟังการสืบพยาน และศาลอนุญาต จำเลยไม่มาศาลได้ แต่มีทนายความมาฟังการ พิจารณาและสามารถซักค้านหรือนำเสนอข้อเท็จจริงต่อศาลได้ กรณีนี้ จำเลยไม่ต้องมาศาล

กรณีที่สอง ในกรณีที่จำเลยมีหลายคนในคดีเดียวกัน ถ้าเป็นการสืบพยานโจทก์ที่ไม่เกี่ยวกับ จำเลยคนใด ศาลอาจอนุญาตให้สืบพยานลับหลังจำเลยคนนั้นได้

กรณีที่สามในกรณีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าเป็นการสืบพยานจำเลยคนหนึ่งๆ ลับหลังจำเลย คนที่ไม่มาศาลได้ เพราะทั้งกรณีที่สองและที่สาม ไม่ได้มีผลกระทบต่อต่อสู้หรือซักค้านพยานของ จำเลยคนที่ไม่มาศาลนั้น เพราะไม่ได้สืบพยานเกี่ยวพันกับจำเลยคนที่ไม่มาศาลนั้น

กรณีที่สี่ เป็นกรณีที่จำเลยอยู่ในห้องพิจารณา แต่มีการกระทำที่เป็นการขัดขวางการ พิจารณา ศาลจึงไล่ให้ออกไปนอกห้องพิจารณา กรณีนี้การสืบพยานก็สามารถกระทำลับหลังจำเลยได้

กรณีที่ห้าเป็นการสืบพยานไว้ก่อนล่วงหน้า ตามมาตรา ๒๓๗ ทวิ เพราะเหตุที่พยานจะ เดินทางออกนอกราชอาณาจักรไทย ในวันสืบพยานหรือเป็นการยากที่จะนำสืบในภายหลังเพราะที่อยู่ อยู่ห่างไกล กรณีนี้ศาลมีอำนาจให้สืบพยานลับหลังจำเลยได้เพราะเป็นความจำเป็นที่เกี่ยวกับการได้มา ซึ่งพยานในชั้นพิจารณา เพียงแต่ว่าในกรณีหลังนี้ การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานต้องรับฟังด้วยความ ระมัดระวังเพราะเป็นกรณีที่จำเลยไม่มีโอกาสซักค้านพยานที่สืบไว้ก่อนล่วงหน้า

อย่างไรก็ดี ในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาบางประเภท ได้เพิ่มหลักเกณฑ์เพื่อให้สามารถ สืบพยานลับหลังจำเลยได้ เช่นในวิธีพิจารณาคดีทุจริต และวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ที่ได้กำหนดขึ้นใหม่ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๘ และ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๓๓ กำหนดช้อยกเว้นที่ศาลจะสืบพยาน

ลับหลังจำเลยเพิ่มจากช้อยกเว้นที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไว้สี่ประการ คือ

ประการแรก จำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณา เพราะเหตุที่จำเลยเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ แต่มีนายความเข้ามาช่วยเหลือแทน

ประการที่สอง จำเลยเป็นนิติบุคคลและศาลได้ออกหมายจับผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลแล้วแต่ยังจับตัวไม่ได้

ประการที่สาม จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้วแต่จำเลยหลบหนีไป และศาลได้ออกหมายจับแล้วแต่ยังจับตัวไม่ได้

ประการสุดท้าย จะเป็นเหตุเดียวกับที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ ศาลสั่งให้จำเลยออกนอกห้องพิจารณาในระหว่างการพิจารณาสืบพยาน แต่ได้เพิ่มกรณีที่จำเลยออกนอกห้องพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล

กรณีที่กำหนดไว้ทั้งสี่กรณีนี้เห็นได้ว่า เป็นกรณีที่การพิจารณาลับหลังเกิดจากเหตุจำเป็นอันเกิดจากตัวจำเลยเป็นหลัก และเพื่ออำนวยความสะดวกที่ต้องการความรวดเร็ว และเป็นคดีที่รัฐให้ความสำคัญในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเป็นการเฉพาะ ดังนั้นหากเหตุอันทำให้จำเลยไม่อาจฟังการพิจารณาและสืบพยานเกิดเพราะจำเลยสมัครใจไม่มาหรือเป็นเพราะจำเลยขัดขวางหรือจงใจประวิงคดี การพิจารณาควรจะสามารถดำเนินการต่อไปได้ เพื่อความเป็นธรรมในการดำเนินคดีอย่างรวดเร็ว

อย่างไรก็ดี การสืบพยานลับหลังจำเลยในเหตุทั้งสี่กรณีที่กล่าวไว้ข้างต้น เมื่อเทียบกับเหตุห้าประการที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดช้อยกเว้นไว้แล้ว ถือว่าเป็นเหตุที่กว้างกว่ามาก โดยเฉพาะกรณีนิติบุคคลเป็นจำเลยและไม่มีผู้แทนมาฟังเพราะผู้แทนนิติบุคคลหลบหนี หรือในกรณีที่ไม่มาศาลเพราะเหตุจำเป็นไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ ก็เป็นเหตุที่กว้างมาก หากบังคับใช้กฎหมายอย่างกว้างไม่ได้มีการกลั่นกรองให้ดีจะเป็นเหตุให้การสืบพยานลับหลังจำเลยเป็นหลักไป ส่วนการที่จำเลยหลบหนี หรือออกนอกห้องพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลเห็นได้ว่าเป็นเหตุที่เกิดจากตัวจำเลยเอง ซึ่งกรณีหลบหนีเป็นประเด็นที่เห็นได้ว่าจำเลยจงใจที่จะไม่มาฟังการพิจารณาดังนั้นเหตุดังกล่าวจึงไม่ควรต้องให้กระบวนพิจารณาหยุดไป มิฉะนั้นแล้ว จำเลยก็ได้ประโยชน์จากการหลบหนีของตน ซึ่งในบางประเทศ เช่นสหรัฐอเมริกาถือว่า เป็นกรณีที่จำเลยสละสิทธิในการที่จะซักค้านพยานโจทก์ การพิจารณาจึงสามารถดำเนินการต่อไปได้

ข้อนำคิดว่า หากจะนำเหตุทั้งสี่ประการนี้มาใช้ในคดีอาญาโดยทั่วไป โดยกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพิ่มเติม จะทำให้หลักการตามมาตรา 172 ที่ต้องพิจารณาโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ผ่อนคลายไปเพียงใด เพราะกรณีคดีทุจริตหรือค้ำมนุษย์ เป็นคดีที่รัฐต้องการปราบปรามอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ส่วนคดีอาญาทั่วไป เป็นคดีที่ผู้กระทำความผิดไม่ได้มีลักษณะที่ต้องดำเนินการอย่างเฉียบขาด และในบางกรณีก็ไม่ได้มีความตั้งใจที่จะหลบเลี่ยงคดีโดยอาศัยช่องที่ว่าเมื่อไม่มาฟังการพิจารณาก็จะดำเนินต่อไปไม่ได้ ดังนั้นหากจะนำข้อยกเว้นทั้งสี่ประการมาใช้กับจำเลยในคดีอาญาโดยทั่วไป ควรมีข้อพิจารณาว่า ข้อยกเว้นบางกรณีที่กำหนดไว้ เช่น นิติบุคคลเป็นจำเลยแต่ผู้แทนนิติบุคคลหลบหนี หรือกรณีที่มีความเจ็บป่วยและขออนุญาตศาลที่จะไม่มาศาล ควรเป็นกรณีที่เป็นจริง ๆ มิฉะนั้นแล้วการสืบพยานลับหลังจำเลย จะทำให้จำเลยเสียสิทธิในการตรวจสอบพยานหลักฐานและไม่ได้รับหลักประกันในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามมาตรฐานสากล

หลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของไทย

สิทธิมนุษยชนเป็นหลักการสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่สังคมและประเทศต่างๆ ยึดถือ แต่จะมีผลในทางปฏิบัติหรือเป็นจริงได้อ่างน้อยก็จะต้องตราเป็นกฎหมายทั้งกฎหมายระหว่างประเทศกฎหมายภายใน ไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง และระเบียบข้อบังคับให้มีการเคารพ ค้ำประกันสิทธิมนุษยชนประการต่างๆ

กระบวนการยุติธรรม หมายถึงกลไกและกระบวนการ หรือขั้นตอนที่รัฐใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติและจัดการข้อพิพาทต่างๆ ที่เกิดขึ้นของคนในสังคม เพื่อสร้างให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมและรวมถึงการคุ้มครองส่งเสริมสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมจึงเป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการนำเอาหลักการและบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาใช้เพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง

ประเทศไทยเรามีรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่มีการกำหนดให้มีการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวางที่สุดฉบับหนึ่ง และได้กำหนดหลักการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมที่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนไว้หลายประการที่สำคัญด้วยกัน ดังนี้

การปฏิบัติหน้าที่ของ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ และความผาสุกของประชาชนโดยรวม (มาตรา ๓)

การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง (มาตรา ๔)

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรองรับไว้ สามารถหยิบยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ (มาตรา ๒๕)

การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิ หรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิ หรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพไว้ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใด หรือกรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง (มาตรา ๒๖)

การคุ้มครองสิทธิของบุคคลตามกฎหมายต้องเท่าเทียมกัน ห้ามเลือกปฏิบัติ (มาตรา ๒๗)

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่น ตามที่กฎหมายบัญญัติ การค้นตัวบุคคล จะกระทบต่อเสรีภาพไม่ได้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา ๒๘)

บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนีในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา ๒๙)

สิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ค.ศ. 1948 สร้างบรรทัดฐานให้มีการบัญญัติรับรองสิทธิ และ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR)

จากหลักการในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้มีการนำไปสู่การจัดทำเป็นสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ที่มีสภาพบังคับเป็นกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ เรียกว่ากติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองพ.ศ.2509 ซึ่งประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคี มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๓๙ ซึ่งมีเนื้อหา ดังนี้

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

รัฐภาคีแห่งกติกานี้ พิจารณาว่าตามหลักการที่ได้ประกาศไว้ในกฎบัตรสหประชาชาตินั้นการยอมรับในศักดิ์ศรีแต่กำเนิด และสิทธิที่เท่าเทียมกันและไม่อาจเพิกถอนได้ของสมาชิกทั้งปวงของมวลมนุษยชาตินั้นเป็นรากฐานของเสรีภาพความยุติธรรมและสันติธรรมในโลก

ยอมรับว่าสิทธิเหล่านี้มาจากศักดิ์ศรีแต่กำเนิดของมนุษย์

ยอมรับว่าตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอุดมการณ์ที่ว่าเสรีชนอุปโภคเสรีภาพทางพลเมืองและเสรีภาพทางการเมืองและโดยปราศจากความกลัวและความต้อการนั้นสามารถสัมฤทธิ์ผลหากมีการสร้างสภาวะซึ่งทุกคนจะอุปโภคสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองรวมทั้งสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม ถึงพันธกรณีแห่งรัฐบาลภายใต้กฎบัตรสหประชาชาติที่จะส่งเสริมการเคารพและการยอมรับโดยสากลต่อสิทธิและเสรีภาพมนุษยชน

ตระหนักว่าปัจเจกบุคคลซึ่งมีหน้าที่ต่อปัจเจกบุคคลอื่นและต่อประชาคมของตนมีความรับผิดชอบที่จะเพียรพยายามในการส่งเสริมและการยอมรับสิทธิที่รับรองไว้ในกติกานี้ ตกลงกันในข้อต่อไปนี้

ภาค ๑

ข้อ ๕

๑. ไม่มีความใดในกติกานี้ที่อาจนำไปตีความไปในทางที่จะให้รัฐใดกลุ่มหรือบุคคลใดได้สิทธิที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมหรือกระทำการใดอันมีจุดมุ่งหมายในการทำลายสิทธิและเสรีภาพประการใดที่รับรองไว้ในกติกานี้หรือเป็นการจำกัดสิทธินั้นยิ่งไปกว่าที่ได้บัญญัติไว้ในกติกานี้

๒. จะต้องไม่มีการจำกัดหรือเล็งสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองหรือที่มีอยู่ในรัฐภาคีใด ในกติกานี้ซึ่งเป็นไปตามกฎหมายอนุสัญญาการะเบียบหรือจารีตประเพณีโดยอ้างว่ากติกานี้ไม่รับรองสิทธิเช่นนั้นหรือรับรองสิทธินั้นในระดับที่ด้อยกว่า

ข้อ ๑๐

๑. บุคคลทั้งปวงที่ถูกกลิดรอนเสรีภาพต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรมและความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดแห่งความเป็นมนุษย์

ข้อ ๑๔

๑. บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอเทียมกันในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหาว่ากระทำผิดหรือการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรมโดยคณะตุลาการซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายมีอำนาจมีความเป็นอิสระและเป็นกลางสื่อมวลชนและสาธารณชนอาจถูกห้ามเข้าฟังการพิจารณาคดีทั้งหมดหรือบางส่วนก็ด้วยเหตุผลทางศีลธรรมความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตยหรือเพื่อความจำเป็นเกี่ยวกับส่วนได้เสียในเรื่องชีวิตส่วนตัวของคู่กรณีหรือในสภาพการณ์พิเศษซึ่งศาลเห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่งเมื่อการพิจารณาโดยเปิดเผยนั้นอาจเป็นการเสื่อมเสียต่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมแต่คำพิพากษาในคดีอาญาหรือคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยข้อพิพาทในคดีอื่นต้องเปิดเผยเว้นแต่จำเป็นเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชนหรือเป็นกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับ ข้อพิพาทของคู่สมรสในเรื่องการเป็นผู้ปกครองเด็ก

๒. บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดอาญาต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

๓. ในการพิจารณาคดีอาญาบุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำ ดังต่อไปนี้โดยเสมอภาค

(ก) สิทธิที่จะได้รับแจ้งโดยพลันซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพและเหตุแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหาในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้

(ข) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดีและติดต่อกับทนายความที่ตนเลือกได้

(ค) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น

(ง) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้นและสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเองหรือโดยผ่านผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเลือกสิทธิที่บุคคลได้รับแจ้งให้ทราบถึงสิทธิในการมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายหากบุคคลนั้นไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายในกรณีใดๆเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

บุคคลนั้นมีสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยปราศจากค่าตอบแทนในกรณีที่บุคคลนั้นไม่สามารถรับภาระในการจ่ายค่าตอบแทน

(จ) สิทธิที่จะซักถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตนและขอให้เรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตน

(ฉ) สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากล่ามโดยไม่คิดมูลค่าหากไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้

(ช) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้เบิกความเป็นปรปักษ์ต่อตนเองหรือให้รับสารภาพผิด

๔. ในกรณีของบุคคลที่เป็นเด็กหรือเยาวชนวิธีพิจารณาความให้เป็นไปโดยคำนึงถึงอายุและความปรารถนาที่จะส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูความประพฤติของบุคคลนั้น

๕. บุคคลทุกคนที่ต้องคำพิพากษาลงโทษในความผิดอาญาย่อมมีสิทธิที่จะให้คณะตุลาการระดับเหนือขึ้นไปพิจารณาทบทวนการลงโทษและคำพิพากษาโดยเป็นไปตามกฎหมาย

๖. เมื่อบุคคลใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษในความผิดอาญาและภายหลังจากนั้นมีการกลับคำพิพากษาที่ให้ลงโทษบุคคลนั้นหรือบุคคลนั้นได้รับอภัยโทษโดยเหตุที่มีข้อเท็จจริงใหม่หรือมีข้อเท็จจริงที่ได้ค้นพบใหม่อันแสดงให้เห็นว่าได้มีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่มีขอบบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองอันเนื่องมาจากการลงโทษตามผลของคำพิพากษาลงโทษเช่นว่าต้องได้รับการชดเชยตามกฎหมายเว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงที่ยังไม่รู้ให้ทันเวลาเป็นผลจากบุคคลนั้นทั้งหมดหรือบางส่วน

๗. บุคคลย่อมไม่ถูกพิจารณาหรือลงโทษซ้ำในความผิดซึ่งบุคคลนั้นต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษหรือให้ปล่อยตัวแล้วตามกฎหมายและวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศ

หลักการและเหตุผลในการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา

ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การสื่อสารคมนาคมที่ทันสมัย ในแง่มุมหนึ่งกลับช่วยให้การกระทำผิดเป็นไปโดยแนบเนียนยิ่งขึ้น หรือช่วยให้ผู้ร้ายหลบหนีไปต่างประเทศสะดวกขึ้น รวมทั้งบางครั้งพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่จะพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา หรือจำเลยกลับไปตกอยู่ในเขตอำนาจของรัฐต่างประเทศเสีย ซึ่งการที่แต่ละรัฐหวงแหนอำนาจอธิปไตยของตน แต่กลับปล่อยให้ผู้ร้ายหลบหนีโทษ หรือไม่มีลักษณะผ่อนผันในการที่จะได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่อยู่ในรัฐต่างประเทศ ย่อมไม่สมควรและเป็นอันตรายต่อส่วนรวม ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้กระทำผิดกฎหมายหลีกเลี่ยงการลงโทษ ไม่ว่าจะหลบหนีไปอยู่ดินแดนอีกรัฐหนึ่ง

หรือรอดพ้นจากการถูกลงโทษเพราะเหตุพยานหลักฐานมีอยู่ในรัฐต่างประเทศโดยอาศัยอำนาจ อธิปไตยของรัฐต่างประเทศคุ้มครอง รัฐต่าง ๆ จึงร่วมมือกันให้มีการติดตามจับกุมผู้กระทำผิดที่ หลบหนีออกนอกประเทศมาลงโทษได้ หรือช่วยเหลือกันเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่มีอยู่ใน ต่างประเทศและนำมาใช้พิจารณาพิพากษาคดีลงโทษผู้กระทำผิด

ประเทศไทยก็เช่นเดียวกันกับประเทศทั้งหลายที่ไม่ยินยอมให้รัฐต่างประเทศมาใช้อำนาจ ทางตุลาการในเขตอำนาจได้ และด้วยความจำเป็นที่มีขึ้นดังกล่าว ประกอบกับปัจจุบันความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศของไทยกับรัฐต่างประเทศขยายขอบเขตออกไปเกือบจะทุกสาขา ความร่วมมือ ระหว่างประเทศในทางอาญาปัจจุบันประเทศไทยก็เริ่มให้ความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ เช่น มี สนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดน ซึ่งประเทศไทยทำไว้กับประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ เบลเยียม ตลอดจนเรื่องการทำสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางอาญา ระหว่างประเทศไทย กับสหรัฐอเมริกา เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวน การฟ้องคดี และกระบวนการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับทางอาญา รวมทั้งการสืบพยานหลักฐานต่าง ๆ ใน ศาล

ปัจจุบัน ประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.๒๕๓๕ ตามมาตรา ๙ ก็ได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศว่า

(๑) ประเทศไทยอาจให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศผู้ร้องขอแม้ว่าไม่มีสนธิสัญญาว่าด้วยความ ร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาระหว่างกัน แต่ประเทศผู้ร้องขอต้องแสดงว่าจะให้ความ ช่วยเหลือในทำนองเดียวกันเมื่อประเทศไทยร้องขอ

(๒) การกระทำซึ่งเป็นมูลกรณีของความช่วยเหลือนั้นเป็นความผิดที่มีโทษฐานใดฐานหนึ่ง ตามกฎหมายไทย เว้นแต่เป็นกรณีที่ประเทศไทยกับประเทศผู้ร้องขอมีสนธิสัญญาว่าด้วย ความ ร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาต่อกัน และข้อตกลงในสนธิสัญญาระบุไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ ความช่วยเหลือดังกล่าวต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้

(๓) ประเทศไทยอาจปฏิเสธคำร้องขอความช่วยเหลือ หากคำร้องขอนั้นกระทบกระเทือน อธิปไตย ความมั่นคง หรือสาธารณประโยชน์ ที่สำคัญอื่น ๆ ของประเทศไทย หรือเกี่ยวเนื่องกับ ความผิดทางการเมือง

ส่วนที่ ๑๐ มีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับการขอความช่วยเหลือ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๓๖ หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศให้เสนอเรื่อง ต่อผู้ประสานงานกลาง

มาตรา ๓๗ คำขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศและเอกสารที่ส่งไป ให้ทำตามแบบหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่ผู้ประสานงานกลางกำหนด

มาตรา ๓๘ ให้ผู้ประสานงานกลางพิจารณาว่าสมควรจะขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศหรือไม่ โดยพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ รายละเอียด ข้อเท็จจริง และเอกสารประกอบ แล้วแจ้งให้หน่วยงานผู้ขอทราบ

คำวินิจฉัยของผู้ประสานงานกลางเกี่ยวกับการขอความช่วยเหลือให้ถือเป็นยุติ เว้นแต่นายกรัฐมนตรีจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

มาตรา ๓๙ หน่วยงานผู้ร้องขอต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่ประเทศไทยมีอยู่ต่อประเทศผู้รับคำร้องขอในการใช้ข่าวสาร หรือพยานหลักฐานตามวัตถุประสงค์ที่ระบุในคำขอ

หน่วยงานผู้ขอต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่ประเทศไทย มีอยู่ต่อประเทศผู้รับคำร้องขอในการรักษาความลับของข่าวสาร หรือพยานหลักฐานที่ขอรับความช่วยเหลือ เว้นแต่ข่าวสารหรือพยานหลักฐานนั้นจำเป็นต่อการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยอันเป็นผลจากการสืบสวน การสอบสวน การฟ้องคดี หรือการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาที่ระบุไว้ในคำขอ

มาตรา ๔๑ บรรดาพยานหลักฐานและเอกสารที่ได้มาจากพระราชบัญญัตินี้ให้ถือว่าเป็นพยานหลักฐานและเอกสารที่รับฟังได้ตามกฎหมาย

ระเบียบของผู้ประสานงานกลาง หมวด ๒ การขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

ข้อ ๑๗ คำขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ อย่างน้อยจะต้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) ชื่อหน่วยงานที่ประสงค์จะขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

(๒) เรื่องที่ขอความช่วยเหลือ รวมทั้งรายละเอียดและข้อสนเทศอื่นที่อาจจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการตามคำร้องขอ

(๓) วัตถุประสงค์และความจำเป็นที่ต้องขอความช่วยเหลือ

(๔) รายละเอียดอื่นที่จำเป็นสำหรับคำขอในแต่ละประเภทตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๖ ถึงข้อ ๑๓ แล้วแต่กรณี โดยอนุโลม

ในกรณีที่ประเทศไทยไม่ได้ทำสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา กับประเทศผู้รับคำขอ ประเทศไทยจะต้องแสดงว่าจะให้ความช่วยเหลือในทำนองเดียวกันเมื่อประเทศผู้รับคำขอเป็นผู้ร้องขอ

คำขอและเอกสารประกอบคำขอดังกล่าวจะต้องทำคำแปลเป็นภาษาของประเทศผู้รับคำขอ หรือภาษาอังกฤษที่รับรองความถูกต้องด้วย

ข้อ ๖ คำร้องขอความช่วยเหลือให้สอบสวนหรือสืบพยานหลักฐานจะต้องระบุชื่อและที่อยู่ของบุคคลซึ่งเป็นพยาน หรือบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของหรือเอกสารอันเป็นพยานหลักฐานที่ประสงค์ให้รวบรวม รวมทั้งรายการข้อซักถามที่ประสงค์จะให้ดำเนินการ ในกรณีที่เป็นการร้องขอให้สืบพยานหลักฐานในศาลไทยให้ส่งสำเนาคำฟ้องมาด้วย

ข้อ ๑๑ คำร้องขอความช่วยเหลือในการสืบหาบุคคล จะต้องระบุชื่อรูปพรรณและที่อยู่ของบุคคลดังกล่าว หรือสถานที่ที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าบุคคลนั้นอาศัยอยู่รวมทั้งความเกี่ยวพันของบุคคลดังกล่าวกับ การสืบสวน สอบสวน ฟ้องคดี หรือการดำเนินการอื่นทางอาญาในประเทศผู้ร้องขอ

พระราชบัญญัติ ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๙

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๕ ให้นายกรัฐมนตรีและอัยการสูงสุดรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวง และอัยการสูงสุดมีอำนาจออกระเบียบหรือประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของตน

กฎกระทรวง ระเบียบ หรือประกาศนั้น เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้”

มาตรา ๑๑ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๓๖/๑ แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕

“มาตรา ๓๖/๑ ในกรณีที่ประเทศไทยร้องขอความช่วยเหลือในความผิดอันเป็นมูลเหตุแห่งการร้องขอความช่วยเหลือนั้นต้องระวางโทษถึงประหารชีวิตตามกฎหมายไทยแต่ไม่ถึงโทษประหารชีวิตตามกฎหมายของประเทศผู้รับคำร้องขอ และรัฐบาลจำเป็นต้องให้คำรับรองว่าจะไม่มีการประหารชีวิตก็ให้มีการเจรจาตกลงเพื่อให้มีการรับรองดังกล่าวได้ ในกรณีนี้หากศาลพิพากษาลงโทษประหารชีวิตให้รัฐบาลดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อให้มีการบังคับตามคำพิพากษา โดยวิธีจำคุกตลอดชีวิตแทนการประหารชีวิต ทั้งนี้ ห้ามมิให้บุคคลนั้นได้รับการลดหย่อนผ่อนโทษไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ เว้นแต่เป็นการพระราชทานอภัยโทษ”

มาตรา ๑๒ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๔๑ แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศ
ในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

**“มาตรา ๔๑ การรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากต่างประเทศให้นำบทบัญญัติแห่ง
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม”**

พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๕๙
มาตรา ๔๑ ขัดต่อหลักนิติธรรม กระบหลทธิของจำเลยในกระบวนการยุติธรรม นำจะ
ขัดหรือแย้งกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓
มาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๒๕ และ มาตรา ๒๖

กระบวนการสืบพยานในศาล

กระบวนการพิจารณาในการสืบพยานนั้น จะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติ มาตรา ๑๗๒ แห่ง
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย เพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในเขตอำนาจอธิปไตยทางการ
ศาลของไทยที่จะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปตามกฎหมายไทย จะนำเอากระบวนการพิจารณา
หรือกฎหมายต่างประเทศมาบังคับใช้ในประเทศไทยไม่ได้ แม้พยานเป็นชาวต่างประเทศเบิกความ
เป็นภาษาไทยไม่ได้ และมีความจำเป็นต้องแปลภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย หรือภาษาไทยเป็น
ภาษาต่างประเทศก็ให้ใช้ล่ามแปลคำพยานและล่ามจะต้องสาบานตนก่อนที่จะทำหน้าที่

ในกรณีที่รัฐต่างประเทศร้องขอให้ศาลไทยช่วยสืบพยานหลักฐานให้ การถามพยานในศาล
ตามปกติมักจะถามไปตามคำถามที่หน่วยงานของรัฐต่างประเทศผู้ร้องขอตั้งมาให้ เช่น กรณีที่ศาล
เยอรมันร้องขอให้ศาลไทยช่วยสืบพยาน โดยเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการในการซักถามพยานในศาล
หากอัยการหรือทนายจำเลยของประเทศผู้ร้องขอ เข้าร่วมฟังการพิจารณาด้วยจะถามพยานเพิ่มเติม ก็
จะต้องขออนุญาตศาลไทยเสียก่อน และศาลไทยมีอำนาจใช้ดุลยพินิจอนุญาตให้ดำเนินการได้โดยถาม
ผ่านล่าม เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้อัยการ หรือทนายจำเลยซักถามเพื่อให้ได้ความกระจ่างชัดยิ่งขึ้น
อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาของศาลและเป็นการเปิดโอกาสให้ทนายจำเลยคอยปกป้องสิทธิ
ของลูกความของตนด้วยทางหนึ่ง และในทางปฏิบัติที่ผ่านมา ศาลไทยก็ไม่ขัดข้องและอนุญาตให้
อัยการ หรือทนายจำเลยของประเทศรัฐต่างประเทศผู้ร้องขอ และเข้าร่วมฟังการพิจารณาคำพยานได้

อย่างไรก็ดี ศาลไทยจะไม่อนุญาตให้ศาลหรือผู้พิพากษาของรัฐต่างประเทศที่เข้าร่วมฟังการ
พิจารณาด้วยนั้น ถามพยานเป็นอันขาด เพราะศาลไทยเพียงอนุญาตให้ผู้พิพากษาศาลเยอรมันอยู่
ร่วมด้วยในห้องพิจารณาในฐานะผู้เข้าร่วมฟังการพิจารณาเท่านั้น หากในฐานผู้พิจารณาคดีไม่
เพราะเป็นหน้าที่ของศาลไทยที่จะต้องดำเนินการอยู่แล้ว และหากพิจารณาในการที่ว่า เมื่อฝ่ายศาล

ฝ่ายโจทก์ และฝ่ายจำเลยเยอรมันมาเข้าร่วมฟังการพิจารณาคดีทั้ง ๓ ฝ่าย เท่ากับเป็นการยกองค์กร ที่เกี่ยวข้องในการสืบพยานในศาลมาประเทศไทยครบถ้วน ซึ่งหากศาลไทยอนุญาตให้ฝ่ายศาลหรือผู้ พิพากษาเยอรมันถามพยานด้วยแล้ว เท่ากับยอมให้ศาลของรัฐต่างประเทศมาดำเนินการสืบพยานที่ สมบูรณ์แบบในเขตอำนาจของศาลไทยได้ ทั้งนี้ที่เป็นเรื่องที่อยู่ในเขตอำนาจอธิปไตยทางการศาล ของไทย และศาลไทยเท่านั้นมีอำนาจดำเนินการสอบสวนพิจารณา และเท่ากับว่าประเทศไทยต้องสูญเสีย อำนาจอธิปไตยทาง การศาล เมื่อเป็นเช่นนี้ ศาลไทยจึงไม่อนุญาตให้ศาลหรือผู้พิพากษาของรัฐ ต่างประเทศถามพยานโดยเด็ดขาด และหากในทางตรงกันข้าม กรณีเป็นคดีที่เกิดขึ้นในเขตอำนาจศาล ไทย กระบวนพิจารณาคดี ก็จะต้องดำเนินการสืบพยานโจทก์ที่ศาลไทย ตามหลักการพิจารณาคดี โดยเปิดเผย ต่อหน้าจำเลยเพื่อให้จำเลยได้ต่อสู้ และโต้แย้งตามสิทธิของจำเลยในกระบวนการยุติธรรม ตามสิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ อีกทั้งเพื่อให้ทนายความจำเลยเป็นผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย ช่วยกัน ชักถามค้านเพื่อพิสูจน์ความจริงและความบริสุทธิ์ของจำเลย การณ์ปรากฏว่ามีกระบวนการนำพยาน โจทก์ซึ่งปกติมีภูมิลำเนาและพำนักอยู่ในประเทศไทย จะต้องนำพยานมาเบิกความที่ศาลไทย ภายใต้ เขตอำนาจศาลไทย แต่กลับร่วมกันนำพยานให้เดินทางออกจากประเทศไทย ไปพำนักต่างประเทศ เพื่อให้เข้าหลักเกณฑ์อ้างขอให้ศาลอนุญาตส่งประเด็นไปสืบพยานต่างประเทศ โดยไม่ชอบด้วย กฎหมาย ทั้งนี้ มีเจตนาพิเศษต้องการให้พยานเบิกความลับหลังจำเลย ไม่ให้จำเลยได้ต่อสู้โต้แย้ง และ จะได้นำพยานหลักฐานมารับฟังได้ตามกฎหมาย ก็มีความหมายเท่ากับเป็นการยกอำนาจอธิปไตย ทางศาลของประเทศไทยไปให้ศาลต่างประเทศ จึงเป็นการละเมิดอำนาจศาลไทย

ดังกรณีตัวอย่างเป็นคดีเกิดขึ้นในเขตอำนาจศาลไทย ตามที่ศาลรัฐธรรมนูญ มีคำวินิจฉัย ที่ ๔/๒๕๕๖ การส่งประเด็นไปสืบพยานตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยอ้างว่าพยานมีภูมิลำเนา พำนักอยู่ต่างประเทศ เพื่อให้ได้คำเบิกความพยานที่เบิกความลับ หลังจำเลย มาใช้เป็นพยานหลักฐานและเอกสารที่รับฟังได้ตามกฎหมาย ตามความในมาตรา ๔๑ แห่ง พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.๒๕๓๕ ทั้งนี้ไม่เข้าหลักเกณฑ์ ตามกฎหมายตามที่ปรากฏในคำร้องขอของพนักงานอัยการโจทก์ที่ยื่นต่อศาลให้อนุญาตส่งประเด็น โดยอ้างว่าพยานหลบหนีหมายจับคดีฆ่าผู้อื่นไปอยู่ต่างประเทศ แต่ความจริงแล้วพยานมีภูมิลำเนา และพำนักอยู่ในประเทศไทย อยู่ในการดูแลของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ที่มาอ้างภายหลังว่า ให้ การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.๒๕๔๖ ซึ่ง จะต้องนำพยานมาเบิกความที่ศาลไทยตามหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ให้จำเลยได้ มีโอกาสต่อสู้และโต้แย้งตามสิทธิของจำเลยในกระบวนการยุติธรรมที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองสิทธิไว้ ข้ำรายพนักงานอัยการโจทก์ ผู้ยื่นคำร้องอันเป็นเท็จ และพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ กลับมีพฤติการณ์ ส่อว่าปฏิบัติหน้าที่มิชอบ ร่วมกันนำพยานที่เป็นจำเลยอยู่ระหว่างหลบหนีหมายจับคดีฆ่าผู้อื่นไปมี ภูมิลำเนาพำนักอยู่ต่างประเทศ เพื่อให้เข้าหลักเกณฑ์การส่งคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

โดยอัยการสูงสุดเป็นผู้ประสานงานกลาง ร่วมมือส่งคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เพื่อการส่งประเด็นไปสืบพยานที่ศาลต่างประเทศ ทั้งที่ก็รู้ว่าไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามกฎหมาย

ดังนั้น กระบวนการนำพยานไปเบิกความต่างประเทศ ตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.๒๕๓๕ จึงเป็นกระบวนการใช้อำนาจปิดฝันของพนักงานอัยการโจทก์ และพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ใช้เป็นช่องทางการเบิกความพยานลับหลังจำเลย เพื่อเป็นการเอาเปรียบเชิงคดีทำให้จำเลยไม่มีโอกาสต่อสู้หรือโต้แย้ง เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้ กระบหลัทธิของจำเลยอย่างร้ายแรง ปรากฏรายละเอียดตามความเห็นในการวินิจฉัยคดี ส่วนตนของท่านวสันต์ สร้อยพิสุทธิ์ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ โดยหยิบยกข้อเท็จจริงประกอบคำวินิจฉัย มีรายละเอียดต่อไปนี้

ประเด็นวินิจฉัย พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ มาตรา ๓๙ และมาตรา ๔๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๗) หรือไม่

ความเห็น พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖ ถึงมาตรา ๔๑ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๒ การให้ความช่วยเหลือและการขอความช่วยเหลือ ส่วนที่ ๑๐ ว่าด้วยวิธีขอความช่วยเหลือ โดยมาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙ บัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการในการขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศในเรื่องทางอาญา โดยให้หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เสนอเรื่องต่อผู้ประสานงานกลาง คือ อัยการสูงสุดในการพิจารณาส่งคดีไปยังต่างประเทศเพื่อดำเนินการตามคำร้อง และมาตรา ๔๑ บัญญัติให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานและเอกสารที่ได้มาตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งคดีนี้ศาลอาญามีคำสั่งให้ขอความร่วมมือจากต่างประเทศ โดยขอให้ศาลของประเทศกัมพูชา หรือศาลของประเทศซาอุดีอาระเบีย ดำเนินการสืบพยานโจทก์ คือ พันตำรวจโท สุวิชัย แก้วผลึก แต่จำเลยทั้งห้าคัดค้านอ้างว่าจำเลยและทนายจำเลยไม่สามารถถามค้านพยานโจทก์ เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ เนื่องจากจำเลยทำได้เพียงจัดทำคำถามค้านคำเบิกความที่พนักงานอัยการโจทก์จัดทำขึ้น เท่านั้น โดยทนายจำเลยไม่ได้ถามค้านพยานด้วยตนเอง การฝากคำถามค้าน จึงเป็นการตั้งคำถามล่วงหน้าโดยที่ยังไม่ทราบว่าจะพยานจะเบิกความอย่างไร อีกทั้งคำถามค้านของจำเลยอาจถูกเปิดเผยให้พยานได้ทราบก่อน และการซักถามพยานไม่เป็นไปตามหลักการว่าจะต้องกระทำโดยเปิดเผย และต่อหน้าจำเลย ซึ่งตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มิได้มีบทบัญญัติใด ๆ เกี่ยวกับข้อที่จำเลยทั้งห้าโต้แย้ง และข้อเท็จจริงได้ความจากทางพนักงานอัยการโจทก์ว่า การดำเนินคดีในศาลของประเทศกัมพูชา หรือศาลของประเทศซาอุดีอาระเบีย ย่อมเป็นไปตามหลักเกณฑ์

และวิธีพิจารณาความของประเทศนั้น ๆ โดยยึดหลักว่าการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน เพื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลไทย ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาที่เป็นธรรม และจำเลยทั้งห้ามีสิทธิในการติดตามคดีไป รับฟังการพิจารณาสืบพยานหรือไปถามค้านพยานในศาลต่างประเทศได้

ข้อเท็จจริงได้ความต่อมา ตามคำแถลงการณ์ของนายจำเลยที่ ๔ ลงวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๕๖ ว่า ระหว่างที่ยังมีประเด็นมาสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ มาตรา ๓๙ และมาตรา ๔๑ ขัดหรือแย้ง ต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๓วรรคสอง มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๗) หรือไม่ ศาลอาญาได้มีคำสั่งในคดีเดียวกันนี้ เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ ให้ส่งประเด็นไปสืบพยานโจทก์ปาก พันตำรวจโท สุวิชัยหรือภรณ์ หรือเกียรติภรณ์ แก้วผลึก หรือ แก้วเพชรศรี ที่ศาลของประเทศสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรตส์ ตามคำขอของโจทก์ ซึ่งในเบื้องต้นรับฟังได้จากสำเนารายงานกระบวนการพิจารณาของศาลอาญาดังกล่าว ว่า พยานโจทก์ปากนี้ได้มีการเปลี่ยนชื่อหรือใช้ชื่อใหม่เป็น “นายเกียรติภรณ์ แก้วเพชรศรี” และได้ออกเดินทางจากประเทศไทยไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรตส์ เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๕ เวลา ๒.๓๐ นาฬิกาโดยสายการบิน ETIHAD เที่ยวบินที่ EY 407 และมี พันตำรวจโท จิตติวัฒน์ พูนผล กับ ร้อยตำรวจเอก ปิยะ รักสกุล เจ้าพนักงานของกรมสอบสวนคดีพิเศษร่วมเดินทางไปด้วยซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของนายธาริต เพ็งดิษฐ์ อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ เมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ ว่าพยานโจทก์ปากนี้มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรตส์ ในวันที่ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานปากนี้ในประเทศดังกล่าว และขณะให้สัมภาษณ์ นายธาริต ระบุว่า มีการสืบพยานปากนี้เสร็จสิ้นแล้ว อนึ่ง พันตำรวจโท สุวิชัย แก้วผลึก เป็นบุคคลที่ศาลอุทธรณ์ พิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิตในคดีฆ่าผู้อื่น แล้วหลบหนีหมายจับ

พิจารณาแล้ว เห็นว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙ กำหนดให้ผู้ประสานงานกลาง คืออัยการสูงสุด เป็นผู้รับคำขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ จากหน่วยงานของรัฐและมีอำนาจกำหนดแบบหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ตลอดจนมีอำนาจวินิจฉัยว่าสมควรจะขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศหรือไม่ อัยการสูงสุดมีฐานะเป็นผู้บังคับบัญชาของพนักงานอัยการทั้งหมด คดีอาญาโดยทั่วไปมักจะมีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ การให้อำนาจอัยการสูงสุดในกรณีเช่นนี้ ในเบื้องต้นอาจมี ปัญหา เรื่องความไม่เป็นธรรมแก่ฝ่ายจำเลย เพราะอัยการสูงสุดย่อมอยู่ในฐานะที่เป็นฝ่ายเดียวกันกับโจทก์ สำหรับการที่ฝ่ายจำเลยจะตามไปใช้สิทธิของตนในการพิจารณาคดีในศาลต่างประเทศนั้น แม้จำเลยและนายจำเลยมีความสามารถที่จะเดินทาง ไปยังศาลต่างประเทศได้ แต่ก็มีได้มีหลักประกันใด ๆ ว่า จำเลยหรือนายจำเลยจะเข้าไปใช้สิทธิ หรือปฏิบัติหน้าที่ของตนในศาลนั้นได้ โดยเฉพาะตัวนายจำเลยซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมาย ที่ต้องได้รับอนุญาตจึงจะทำหน้าที่ได้

ดังนั้น นายจำเลยอาจไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่เพื่อคุ้มครอง และช่วยเหลือจำเลยในศาลต่างประเทศ นอกจากนี้ การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลต่างประเทศใด ก็คงต้องใช้ภาษาของประเทศนั้น จำเลยหรือนายจำเลยอาจไม่มีความเข้าใจหรือรับรู้ข้อเท็จจริง จากการซักถามพยานได้ ตามพระราชบัญญัตินี้ มาตรา ๓๙ กำหนดให้หน่วยงานผู้ขอต้องปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ไทยมีอยู่ต่อ ประเทศผู้รับคำร้องขอ ในการให้ข่าวสารหรือพยานหลักฐานเท่านั้น มิได้มีข้อกำหนดว่า หากทางประเทศผู้รับคำร้องขอไม่ให้สิทธิแก่จำเลยและนายจำเลย ไปถามค้านพยานบุคคลและ ตรวจสอบพยานหลักฐานอื่น ๆ ในศาลของประเทศนั้น ๆ ได้โดยสะดวกแล้วให้ผู้ประสานงานกลาง ปฏิเสธคำขอของหน่วยงานผู้ขอ นับว่ากฎหมายในส่วนวิธีขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศในเรื่อง ทางอาญามีบทบัญญัติที่ได้คำนึงถึงสิทธิของจำเลยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ และสิทธิใน กระบวนการยุติธรรม ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) และ (๗) นอกจากนี้ หากความตามคำ แกลงการณของนายจำเลยที่ ๔ ลงวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๕๖ ดังที่กล่าวข้างต้นว่า เพิ่งมีการนำพยาน ออกไปต่างประเทศเมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๕ แล้วโจทก์จึงมาแถลงต่อศาล เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ เป็นความจริง ย่อมแสดงว่า ข้อที่โจทก์แถลงไว้ในครั้งแรก ว่า ขอให้สืบพยานปากนี้ที่ศาล ของประเทศกัมพูชา หรือศาลของประเทศซาอุดีอาระเบียเป็นความเท็จ เพราะขณะที่ขอในครั้งแรก นั้นพยานยังอยู่ในประเทศไทย พฤติการณ์ที่มีการนำพยานเดินทาง ไปต่างประเทศแล้ว จึงมาขอให้ ศาลอาญาส่ง ประเด็นไปสืบพยานที่ต่างประเทศเช่นนี้ นอกจากอาจจะเป็นความผิดตามประมวล กฎหมายอาญา มาตรา ๑๘๙ แล้ว ยังแสดงให้เห็นว่า พระราชบัญญัตินี้มีช่องทางให้พยานสามารถ หลีกเลี่ยงการมาเบิกความ ต่อศาลของประเทศไทย โดยจะไปเบิกความต่อศาลในต่างประเทศเพื่อ จำกัดสิทธิในการตรวจสอบจาก ฝ่ายจำเลย อีกทั้งพยานย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในกรณีเบิกความเท็จเพราะ อาจไม่กลับเข้ามาเพื่อหลีกเลี่ยง การถูกดำเนินคดีในประเทศไทยได้ ข้ออ้างถึงพระราชบัญญัติคุ้มครอง พยานในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๖ สำหรับกรณีนี้ก็ไม่มีเหตุผลให้รับฟัง เพราะวิธีคุ้มครองพยานปากนี้ที่ดี ที่สุดคือการนำพยานมารับโทษจำคุกตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ แล้วเบิกตัวพยานมาเบิกความที่ศาล อาญา พยานย่อมอยู่ในความคุ้มครองดูแลโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างสิ้นเชิง จำเลยหรือผู้ใดจะข่มขู่ คุกคามหรือประทุษร้ายพยานปากนี้ ย่อมไม่อาจกระทำได้

จึงเห็นว่า วิธีขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศซึ่งนำไปสู่กระบวนการสืบพยานใน ต่างประเทศตามพระราชบัญญัตินี้เป็นการจำกัดสิทธิของจำเลย และไม่มีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่อง การได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสาร รวมทั้งการเสนอข้อ ข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของจำเลยซึ่งอาจไม่ได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง และไม่ได้ รับโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ และอาจไม่ได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ กรณี ไม่เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ในมาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๗) พระราชบัญญัติ ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาพ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ และ

มาตรา ๓๙ จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตราดังกล่าว นอกจากนี้ การที่พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔๑ บัญญัติให้บรรดาพยานหลักฐานและเอกสารที่ได้มาจากพระราชบัญญัตินี้ให้ถือว่าเป็นพยานหลักฐานและเอกสารที่รับฟังได้ตามกฎหมาย ก็เป็นบทบัญญัติที่ฝ่าฝืนต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๔๐ (๗) เพราะเป็นพยานหลักฐานที่ฝ่ายจำเลยไม่มีโอกาสในการตรวจสอบ รับทราบ หรือต่อสู้คดีได้เพียงพอ ตลอดจนไม่มีโอกาสได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ แม้จะมีข้อโต้แย้งว่าการรับฟังพยานหลักฐานย่อมต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๗ และมาตรา ๒๒๗/๑ ก็ตามแต่ข้อห้ามรับฟังพยานหลักฐานที่มีได้ให้โอกาสแก่จำเลยในการตรวจสอบนี้ ก็มีได้เป็นข้อห้ามเด็ดขาด ยังเปิดโอกาสให้ศาลนำพยานหลักฐานเช่นนี้ไปรับฟังประกอบพยานหลักฐานอื่นได้ นับว่าเป็นการไม่เป็น ธรรมแก่ฝ่ายจำเลย จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๐ (๗) เมื่อได้วินิจฉัยดังกล่าวข้างต้นแล้ว กรณีจึงไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยปัญหาข้ออื่นต่อไป เพราะไม่ทำให้ผลเปลี่ยนแปลง

อาศัยเหตุผลดังกล่าว จึงมีความเห็นว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ และมาตรา ๓๙ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๐ (๒) (๓) (๔) (๗) และพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๔๐ (๗)

นายवलันต์ สร้อยพิสุทธิ์

ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

หลังจากที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย ที่ ๔/๒๕๕๖ เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๖ ว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔๑ บัญญัติว่า “บรรดาพยานหลักฐานและเอกสารที่ได้มาจากพระราชบัญญัตินี้ให้ถือว่าเป็นพยานหลักฐานและเอกสารที่รับฟังได้ตามกฎหมาย ” จึงเป็นอันใช้บังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖ ก็ปรากฏว่า สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ได้แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาเป็นพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๕๙ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๕๙ และให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป โดยมีสาระสำคัญ ตามมาตรา ๑๒ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๔๑ แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “ มาตรา ๔๑ การรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากต่างประเทศให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม ” และปรากฏว่า เลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่เลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้มีหนังสือ เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

เรื่อง ข้อสังเกตของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศ ในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ส่งข้อสังเกตดังกล่าวมาเพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีตามนัยแห่ง ข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๗ ข้อ ๑๐๒ วรรคสอง โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมาตรา ๔๑ ที่แก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้ ข้อ ๒ การรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากต่างประเทศตามมาตรา ๔๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องทั้งหมดไม่ว่าศาล พนักงานอัยการ หรือเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ต้องคำนึงถึงคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔/๒๕๕๖ ด้วย โดยต้องพิจารณาว่า พยานหลักฐานที่ได้มาจากต่างประเทศ อันจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในสำนวนคดีเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย หรือผู้ต้องหาได้นั้น มีกระบวนการรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา หรือจำเลยในกระบวนการยุติธรรมอย่างครบถ้วนแล้วหรือไม่ อันได้แก่

๑) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริง และตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน

๒) สิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม การได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม ในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม การมีโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ และ

๓) สิทธิการได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ

ทั้งนี้ กระทรวงยุติธรรม ได้รายงานให้คณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบรายงานผลการดำเนินการตามข้อสังเกตของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศ ในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. โดยสำนักงานอัยการสูงสุดในฐานะผู้ประสานงานกลางต้องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการส่งข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำผิดหรือทรัพย์สินให้กับต่างประเทศผู้ร้องขอโดยยึดหลักการปฏิบัติต่างตอบแทน และในการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากต่างประเทศนั้น บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีกระบวนการทางกฎหมายที่รับรองและคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยตามข้อสังเกตของคณะกรรมการวิสามัญฯ อยู่แล้ว ตามที่กระทรวงยุติธรรมเสนอ และแจ้งให้สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติทราบต่อไป

ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ว่าบทบัญญัติ มาตรา ๔๑ แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๙ ขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓ มาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖

เห็นว่า พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๑ ขัดกับหลักนิติธรรม กระทบสิทธิของจำเลยในกระบวนการยุติธรรมที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จึงน่าจะขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓ มาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ ด้วยเช่นกัน ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๖ วรรคห้า บัญญัติว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑๑ วรรคสี่ ก็ได้บัญญัติเช่นเดียวกันว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระและหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีเนื้อหาเดียวกัน ก็ย่อมจะนำมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นกรณี ๆ ไป .